

HET EFFECT VAN SPECIFIEK BEWEEGAANBOD OP DE MOTORISCHE VAARDIGHEDEN VAN KLEUTERS

Motorisch leren van kleuters op de basisschool

Nicole van de Ven

**Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute Master SEN
Motorisch Remedial Teacher/Motorisch Begeleider**

**Lesplaats: Tilburg
Studentnummer 2019424**

Begeleid door: Mevr. M.J. de Ridder MA

**Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg
2009-2010**

INHOUDSOPGAVE

<u>SAMENVATTING</u>	<u>4</u>
<u>INTRODUCTIE</u>	<u>6</u>
<u>HOOFDSTUK 1. ONDERZOEKSVRAAG.</u>	<u>8</u>
<u>HOOFDSTUK 2. THEORETISCH ONDERZOEK.</u>	<u>11</u>
<u>HOOFDSTUK 3. ONDERZOEKSMETHODOLOGIE</u>	<u>18</u>
<u>HOOFDSTUK 4. DATAVERZAMELING EN ANALYSE</u>	<u>22</u>
HUIDIGE SITUATIE MET BETREKKING TOT HET BEWEGINGSONDERWIJS	22
HET LEERLINGVOLGSYSTEEM	23
HET EFFECT VAN SPECIFIEK BEWEEGAANBOD OP DE MOTORISCHE VAARDIGHEDEN	23
RESULTATEN GROF – MOTORISCHE SCREENING PER GROEP	23
RESULTATEN GROF – MOTORISCHE SCREENING INDIVIDUEEL	27
TOTAALAANBOD BEWEGINGSONDERWIJS	33
<u>HOOFDSTUK 5. DATA – INTERPRETATIE</u>	<u>36</u>
DE HUIDIGE SITUATIE MET BETREKKING TOT HET BEWEGINGSONDERWIJS	36
HET LEERLINGVOLGSYSTEEM	37
HET EFFECT VAN BEWEEGAANBOD OP DE MOTORISCHE VAARDIGHEDEN	37
AANBEVELINGEN VOOR EEN TOTAALAANBOD	38
BEANTWOORDEN ONDERZOEKSVRAAG	39
VERBETERPUNTEN ONDERZOEK	40
VERVOLGONDERZOEK	41
AANPAK SPORTBEDRIJF	42
<u>HOOFDSTUK 6. EVALUATIE</u>	<u>43</u>
<u>LITERATUURLIJST</u>	<u>46</u>

<u>BIJLAGE I.</u>	<u>RESPONS VRAGENLIJST DOCENTEN</u>	<u>49</u>
<u>BIJLAGE II</u>	<u>ONDERDELEN GROF – MOTORISCHE SCREENING.</u>	<u>53</u>
<u>BIJLAGE III</u>	<u>UITWERKING SCREENING 1 EN 2</u>	<u>55</u>
SCREENING 1 SCHOOL A		55
SCREENING 2 SCHOOL A		58
SCREENING 1 SCHOOL B		61
SCREENING 2 SCHOOL B		67
SCREENING 1 SCHOOL C – CONTROLE SCHOOL		72
SCREENING 2 SCHOOL C – CONTROLE SCHOOL		75
<u>BIJLAGE IV</u>	<u>UITWERKING SCREENING 1 EN 2 INDIVIDUEEL</u>	<u>79</u>
SCHOOL A		79
SCHOOL B		80
SCHOOL C		82
<u>BIJLAGE V.</u>	<u>VERGELIJKING METHODES</u>	<u>84</u>
<u>BIJLAGE VI.</u>	<u>MIJLPALEN EN NORMEN LEERLINGVOLGSYSTEEM</u>	<u>88</u>
<u>BIJLAGE VII.</u>	<u>VOORBEELDBRIEF AAN OUDERS</u>	<u>90</u>
<u>BIJLAGE VIII.</u>	<u>UITGEVOERDE GYMLESSEN</u>	<u>91</u>
<u>BIJLAGE IX.</u>	<u>EVALUATIE GYMLESSEN.</u>	<u>94</u>
<u>BIJLAGE X.</u>	<u>KERNDOELEN LICHAMELIJKE OPVOEDING</u>	<u>100</u>
<u>BIJLAGE XI.</u>	<u>TIPS VOOR SCHOLEN</u>	<u>102</u>
<u>BIJLAGE XII.</u>	<u>TOTAAL BEWEEGAANBOD</u>	<u>104</u>
<u>BIJLAGE XIII.</u>	<u>ACTIES SPORTBEDRIJF.</u>	<u>106</u>

Samenvatting

Hoe kan ik ervoor zorgen dat de leerlingen van groep 1 en 2, op twee reguliere basisscholen waar ik werkzaam ben, een totaal beweegaanbod krijgen wat er toe leidt dat 80% van de leerlingen in groep 3 voldoen aan de vaardigheden die bij de leeftijdsnormen in het leerlingvolgsysteem van van Gelder en Stroes vastgesteld zijn?

Om antwoord te krijgen op deze vraag heb ik het onderzoek in vier pijlers verdeeld. De huidige situatie op de basisscholen die meegewerkt hebben, het leerlingvolgsysteem dat gehanteerd wordt, het effect van beweegaanbod op de motorische vaardigheden en welke aanbevelingen tot een totaal beweegaanbod leiden.

De huidige situatie op de basisscholen verschilt sterk. School A heeft de beschikking over een speelzaal en een gymzaal en school B en C alleen over een speelzaal. Daarnaast hebben de scholen niet allemaal dezelfde materialen ter beschikking. Dit zie je ook terug in de resultaten. Op school B hebben ze geen ballen die kunnen stuiteren. Het uitvalspercentage was hier ook het grootst van alle drie de scholen.

De uitvalspercentages zijn gemeten met behulp van het ‘leerlingvolgsysteem bewegen en spelen’ van van Gelder en Stroes (2002). Zij hebben normen vastgelegd voor kinderen van verschillende leeftijden. De leerlingen die deelgenomen hebben aan dit onderzoek zijn getest op 4 onderdelen van dit leerlingvolgsysteem. Namelijk stilstaan, springen – kracht, springen – coördinatie en stuiten. Na acht schoolweken zijn de leerlingen nogmaals getest op dezelfde onderdelen. In deze acht weken hebben school A en school B zeven beweeglessen uitgevoerd. Deze waren speciaal geschreven om de twee onderdelen te oefenen waarop de meeste uitval te zien was. School C heeft geen lessen gekregen en het eigen programma gevolgd. Na de tweede screening was te zien dat de leerlingen van school A en B vooruitgang geboekt hadden op alle onderdelen. De leerlingen van school C hadden slechts op één onderdeel vooruitgang geboekt en op de drie andere onderdelen achteruitgang. (Tabel 9, bladzijde 25.)

Het oefenen van motorische vaardigheden zorgt ervoor dat de prestaties verbeteren. Onduidelijk is nog of de vaardigheden die getest zijn ook bijdragen aan een betere deelname aan de gymlessen. Kan een kind bijvoorbeeld beter mee gymmen omdat het goed op één been kan staan? Nader onderzoek naar het gehanteerde leerlingvolgsysteem is nodig.

Om te komen tot een goed aanbod voor groep 1 en 2 moet er rekening gehouden worden met verschillende factoren. Zoals de normen die de inspectie hanteert voor de tijd die besteedt wordt aan bewegingsonderwijs, de kerndoelen, het aanbod en de manier van leiding geven. Uit de literatuurstudie blijkt namelijk dat kinderen uitgedaagd moeten worden om nieuwe vaardigheden te ontwikkelen en dat ze het beste leren als een leerervaring van binnenuit komt. Een docent moet rekening houden met het niveau van de taak, de uitdaging die kinderen hierin kunnen vinden, de manier waarop ze kinderen stimuleren en de manier waarop ze feedback geven.

Het aanbod verschilt ook op alle drie de scholen. Er wordt door geen enkele school een methode structureel ingezet. Lesideeën worden onder andere van Internet gehaald. Er zijn lesmethodes op de markt voor kleuters in groep 1 en 2. Welke methode de meest geschikte is voor een school zal uit verder onderzoek moeten blijken.

Er zijn verschillende manieren om een school te ondersteunen, zodat het beweegaanbod in groep 1 en 2 ervoor kan zorgen dat de leerlingen in groep 3 minder uitval vertonen op het leerlingvolgsysteem. Het is een totaalpakket en alle onderdelen samen zorgen voor resultaten. Het advies voor scholen met betrekking tot het totaalaanbod is te vinden in bijlage XII.

Introductie

Sinds 2005 ben ik werkzaam op de afdeling Sport en Bewegen van de gemeente Venlo. Ik heb de Fontys Sporthogeschool in Sittard in hetzelfde jaar afgerond en heb daar de richting Speciaal Bewegingsonderwijs gevolgd.

Op 1 januari 2009 is de sportafdeling van de gemeente Venlo intern verzelfstandigd en heeft toen de naam Sportbedrijf Venlo gekregen. De planning was dat we vanaf 1 januari 2011 zouden gaan functioneren als extern verzelfstandigt bedrijf. Helaas is dit door een politieke heroverweging van de baan. De toekomst van het Sportbedrijf is op dit moment nog onzeker.

Eén van mijn taken is het geven van motorische remedial teaching (MRT). In totaal hebben we 5 medewerkers in dienst die MRT lessen geven op basisscholen in Venlo. Met deze collega's praat ik regelmatig over de uitvoering van MRT op onze scholen en zaken die ons daarbij opvallen. Wij hebben bijvoorbeeld het idee dat kinderen in groep 4 minder vaak uitvallen op de test die wij gebruiken, het Leerlingvolgsysteem Bewegen en Spelen ontwikkelt door van Gelder en Stroes (2002), dan kinderen in groep 3.

Dit kan verschillende oorzaken hebben. Het bewegingsonderwijs vindt in groep 3 veelal plaats in een grotere zaal met andere of meer toestellen. Een andere optie kan zijn dat de inrichting van het bewegingsonderwijs in groep 1 en 2 niet voldoet. In mijn eigen beroepspraktijk heb ik kinderen gezien die niet kunnen stuiten met een bal omdat ze in de speelzaal geen ballen ter beschikking hebben. Ook werk ik op een school waar de speelzaal als overblijflokaal gebruikt wordt. Hierdoor kunnen de docenten geen spelmaterialen laten staan. Met dit praktijkonderzoek wil ik erachter komen hoe ik ervoor kan zorgen dat leerlingen in groep 3 minder vaak uitvallen op de onderdelen van de test die wij uitvoeren.

Met de resultaten uit dit onderzoek wil ik de scholen die ik begeleid op het gebied van MRT meer inzicht geven in de invloed die het bewegingsonderwijs in groep 1 en 2 heeft op de motoriek. Tevens wil ik een eerste stap maken in de ontwikkeling van een beweegprotocol. Wanneer dat protocol verder doorontwikkeld wordt en door een school structureel gevolgd wordt, is er alles aan gedaan om de motorische ontwikkeling van de kinderen te stimuleren. Wanneer een kind dan toch achterblijft, weet je dat het aanbod voldoende is geweest en een kind voor extra zorg binnen het bewegingsonderwijs aan bod zou kunnen komen.

Tot slot zou ik graag zien dat de resultaten uit dit praktijkonderzoek gebruikt worden door mijn collega's die MRT geven op basisscholen in Venlo. Zodat zij ook op hun scholen aan kunnen tonen welke invloed bewegingsonderwijs, in groep 1 en 2, heeft op de motoriek en in een later stadium aan de slag kunnen gaan met het beweegprotocol. Omdat het onderbouwd wordt vanuit dit praktijkonderzoek kunnen we scholen hopelijk overtuigen dat het zinvol is om die inspanningen te leveren bij de kleuters.

Hoofdstuk 1. Onderzoeksvraag.

In mijn dagelijks werk test ik kinderen uit groep 3 die op Venlose basisscholen zitten op hun grof – motorische mogelijkheden. We noemen dit ook wel screenen.

Een heleboel kinderen laten achterstanden zien op de onderdelen die getest worden. Het komt bij mijn scholen regelmatig voor dat bijna alle kinderen uit een groep hetzelfde onderdeel niet of niet goed kunnen uitvoeren. Mijn ervaring is dat dit vaak komt door een gebrek aan aanbod, want als ze het enkele keren oefenen lukt het vaak wel. Deze kinderen hebben het dan nog niet aangeleerd gekregen en dan is er sprake van een achterstand in het motorisch leren. Er zijn ook kinderen die bepaalde vaardigheden nog niet uit kunnen voeren ondanks dat de vaardigheid wel aangeboden is. Bij deze kinderen kan er sprake zijn van een achterstand in de motorische ontwikkeling.

Wanneer je als motorische remedial teacher (MRT'er) werkt op een school wil je de juiste kinderen in de groep hebben. Als een kind door gebrek aan didactisch aanbod niet goed scoort op een onderdeel is het naar mijn mening de verantwoordelijkheid van de school om daar tijdens de gymlessen, in de klas of het buitenspelen in de pauzes wat aan te doen. Wanneer een kind door een achterstand in zijn ontwikkeling niet goed scoort op een onderdeel is het een taak van de MRT'er om daar wat aan te doen. Het is belangrijk om deze twee soorten achterstanden uit elkaar te houden zodat de MRT tijd ingevuld kan worden met kinderen die het echt nodig hebben.

Omdat de leerlingen die achterstanden vertonen in groep 3, twee jaar bewegingsonderwijs gevolgd hebben in groep 1 en 2, heeft dit geleid tot de volgende onderzoeksvraag:

Hoe kan ik ervoor zorgen dat de leerlingen van groep 1 en 2, op twee reguliere basisscholen waar ik werkzaam ben, een totaal beweegaanbod krijgen wat er toe leidt dat 80% van de leerlingen in groep 3 voldoen aan de vaardigheden die bij de leeftijdsnormen in het leerlingvolgsysteem van van Gelder en Stroes vastgesteld zijn?

Deelvragen

Deze onderzoeksvraag leidt tot een aantal deelvragen, ingedeeld in 4 categorieën.

Wat is de huidige situatie met betrekking tot het bewegingsonderwijs, wat houdt het gehanteerde leerlingvolgsysteem in, wat is het effect van specifiek beweegaanbod op de motorische vaardigheden en wat is er nodig om te komen tot een totaal beweegaanbod?

Deelvragen en waar moeten ze toe leiden?	Meetinstrument en onderzoeksgroep
Huidige situatie bewegingsonderwijs	
1. Hoe wordt het bewegingsonderwijs nu ingericht in groep 1 en 2? (Inclusief buitenspelen)	Open vragenlijst Docenten groep 1 en 2
Leerlingvolgsysteem	
2. Wat houdt het leerlingvolgsysteem van van Gelder en Stroes in?	Handleiding leerlingvolgsysteem bewegen en spelen
Effect meten van specifiek beweegaanbod op motorische vaardigheid	
3.1 Hoe scoren de leerlingen aan de start van het onderzoek op de onderdelen stilstaan, springen – kracht, springen – coördinatie en stuiten volgens het leerlingvolgsysteem dat het Sportbedrijf hanteert?	Grof – motorische screening groep 1 en 2
3.2 Hoe scoren de leerlingen na 7 specifieke gymlessen op de onderdelen stilstaan, springen – kracht, springen – coördinatie en stuiten volgens het leerlingvolgsysteem dat het Sportbedrijf hanteert?	Grof – motorische screening groep 1 en 2
Komen tot aanbevelingen voor totaalaanbod	
4.1 Wat zijn de eisen die worden gesteld aan het bewegingsonderwijs in groep 1 en 2?	Koninklijke Vereniging voor Leraren Lichamelijk Opvoeding (KVLO) Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
4.2 Hoe ontwikkelen kinderen zich op motorisch gebied?	Literatuurstudie

4.3 Welke manier van leiding geven past hierbij?	
4.4 Welke vaardigheden komen voor in gymmethodes die gemaakt zijn voor groep 1 en 2?	Methodes die het Sportbedrijf in bezit heeft
4.5 Welke vaardigheden komen voor op de kaarten uit de kaartenbak, verspreid door het Sportbedrijf?	
4.6 Wat zijn de ervaringen met de 7 lessen die uitgevoerd zijn?	Evaluaties docenten

Hoofdstuk 2. Theoretisch onderzoek.

Door middel van literatuuronderzoek wil ik erachter komen op welke manier kinderen zich motorische vaardigheden eigen maken, welke theorieën daar over zijn en wat het verschil is tussen motorische ontwikkeling en motorisch leren. Daarnaast wil ik weten welke manier van lesgeven leidt tot maximale leerresultaten, hoe het leerlingvolgsysteem dat we bij het Sportbedrijf hanteren in elkaar zit en welke eisen er aan het bewegingsonderwijs in groep 1 en 2 gesteld worden.

Theorieën over motorische ontwikkeling

Noordstar (2009) verwijst naar Netelenbos (1998), Empelen van, Nijhuis - van der Sanden & Hartman (2007) en Vallaey (2004) die beschrijven hoe er vroeger tegen motorische ontwikkeling aangekeken werd. Er waren twee hoofdstromingen waarbij de eerste stroming de motorische ontwikkeling toeschreef aan omgevingsfactoren. Deze stroming ging er vanuit dat ieder kind trainbaar was en dat aanleg geen factor was. De tweede stroming zei juist dat alle aanleg bij de geboorte aanwezig is en dat de motorische ontwikkeling bepaald wordt door biologische factoren. Omgevingsfactoren zouden geen of nauwelijks invloed hebben. Beide theorieën hadden hun eigen aanhangers, maar er ontstond een derde stroming. Dit was een samensmelting van de eerste en tweede stroming en men ging er vanuit dat zowel biologische als omgevingsfactoren de motorische ontwikkeling van een kind beïnvloeden.

Een theorie die ook uitgaat van een wisselwerking tussen meerdere factoren is de dynamische systeem theorie (DST) van Thelen. Volman en Wimmers (2006) beschrijven deze theorie die een steeds grotere betekenis krijgt in de studie naar de ontwikkeling en het leren van motorische vaardigheden. Het is een natuurwetenschappelijke benadering waarbij de relatie tussen het kind en zijn omgeving centraal staat. Volgens de DST ontstaan motorische vaardigheden, ook wel coördinatiepatronen genoemd, uit een wisselwerking tussen verschillende subsystemen. Bijvoorbeeld het skelet – spiersysteem, het neurale systeem¹ en het cognitief – emotioneel systeem. Daarnaast spelen ook de motivatie van het kind, de omgeving en de taak een belangrijke rol.

¹Het neurale systeem is het zenuwstelsel en stuurt bijvoorbeeld de spieren aan.

Volman en Wimmers leggen dit uit door middel van een voorbeeld waarbij een kind zijn eerste stapjes gaat zetten zonder steun. Het moment waarop dit gebeurt, is afhankelijk van veel factoren. De spierkracht, het evenwicht, de intentie en motivatie van het kind, de ondergrond, de aanmoedigingen van een ouder en de afstand tot het volgende steunpunt.

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat wanneer je motorische vaardigheden aan wilt leren of de ontwikkeling ervan wilt stimuleren, je rekening moet houden met een aantal factoren. Ieder kind heeft andere subsystemen. Dit betekent bijvoorbeeld dat niet ieder kind even sterk, slim of gemotiveerd is. Daarnaast is de omgeving en de taak van belang. Welke ruimte heb je ter beschikking en welke materialen zijn er? Hoe bied je een taak aan en welk niveau is passend voor het kind? Op het moment dat de taak, de omgeving en de innerlijke factoren van een kind goed op elkaar afgestemd zijn, kun je motorische vaardigheden aanleren of de ontwikkeling ervan stimuleren.

Van Empelen, Nijhuis – van der Sanden. & Hartman (2008) schrijven dat geautomatiseerde bewegingshandelingen motorische vaardigheden worden genoemd. Dus wanneer een kind een handeling automatisch, zonder na te denken en vlot uit kan voeren is het een motorische vaardigheid geworden. Deze motorische vaardigheden worden op een persoonsgebonden en typische manier uitgevoerd en deze veranderen nauwelijks als kinderen ouder worden. Zo heeft iedereen zijn eigen specifieke manier van lopen en rennen bijvoorbeeld. Veel onderzoekers zijn op zoek naar onderliggende grondpatronen die de motorische ontwikkeling van alle kinderen kan beschrijven en waardoor men kan zien of de ontwikkeling van een kind goed verloopt. Van Gelder en Stroes (2002) beschrijven de ontwikkelingslijnen van Gesell. Gesell was een Amerikaanse kinderarts en ontwikkelingspsycholoog die leefde van 1880-1961. Hij beschreef als eerste een systematiek in de ontwikkeling van het kind. Zoals de ontwikkeling van kop naar voet (eerst kan een kind zijn hoofdje rechtop houden, dan kan het zitten en dan staan) en de ontwikkeling van binnen naar buiten (eerst grote bewegingen vanuit de romp en schouders, dan steeds kleinere bewegingen vanuit elleboog, pols en vingers). Hij ging er vanuit dat kinderen zich in een vaste volgorde, volgens bepaalde lijnen ontwikkelen (Gelder, van & Stroes, 2002).

Maar uit verschillende onderzoeken blijkt dat zijn systematiek geen algemeen grondpatroon van motorische patronen definieert. De meest recente theorieën over motorische ontwikkeling stellen dat er geen grondpatroon of algemeen mechanisme vast te stellen is wat alle kinderen

doorlopen. Er bestaan in ieder geval meerdere grondpatronen van ontwikkeling en het zou zelfs zo kunnen zijn dat ieder kind zijn eigen unieke grondpatroon heeft. Daarnaast is het zo dat spurts in motorische ontwikkeling niet bij alle kinderen op dezelfde leeftijd plaatsvinden (Van Empelen, Nijhuis – van der Sanden. & Hartman, 2008).

Dit betekent dat het moeilijk is om aan te geven wanneer een kind een bepaalde vaardigheid moet beheersen. In bijlage VI is een schema opgenomen waarin mijlpalen in de motorische ontwikkeling benoemd worden volgens Meihuizen-de Regt, de Moor en Mulders (2003). Tevens zijn in deze tabel de vaardigheden te vinden die leerlingen moeten beheersen volgens het leerlingvolgsysteem dat in de gemeente Venlo gehanteerd wordt. Hoe dit leerlingvolgsysteem in elkaar zit wordt later besproken.

De rijpingstheorie van Gesell is niet algemeen toepasbaar op alle kinderen. Ook de kijk van behavioristen² op motorische ontwikkeling is door recente onderzoeken onjuist gebleken. Zij stellen dat leerervaringen gedragsveranderingen teweeg brengen. Empelen, Nijhuis – van der Sanden & Hartman (2008) verwijzen naar een onderzoek van Ruiters, Lutje - Spelberg en van der Meulen (2005) waarin naar voren komt dat kinderen nieuw motorisch gedrag niet na langdurige oefening eigen maken, maar dat het spontaan ontstaat. Een kind heeft een bepaalde motorische competentie die opgebouwd wordt door alledaagse ervaringen in hun eigen omgeving. Een kind heeft op een bepaalde leeftijd een bepaald aantal motorische vaardigheden ter beschikking. Als kinderen ouder worden neemt de motorische competentie toe en kan het kind nieuwe bewegingshandelingen uitvoeren die opgebouwd worden uit reeds bestaande vaardigheden. Dit ontstaat spontaan wanneer een kind in zijn omgeving een bepaald doel moet bereiken.

Ieder kind heeft dus een bepaalde competentie in zich en die komt tot uiting wanneer de omgeving daar om vraagt. Wanneer een kind in een gymzaal uitgedaagd wordt tot duikelen, wordt de aanwezige competentie ingezet om de vaardigheid van het duikelen uit te voeren.

²Behavioristen: stroming in de psychologie die alleen observeerbaar en registreerbaar gedrag onderzoekt. Ze zijn tegen onderzoek van gedrag en emoties.

Als het kind ouder wordt en de uitdaging krijgt om te duikelen in een ringenstel in plaats van aan een rekstok, kan het de bestaande vaardigheid van het duikelen aan de rekstok inzetten om de nieuwe manier van duikelen in het ringenstel uit te voeren. Dit is dan een nieuw patroon dat ontstaan is uit een bestaande competentie.

Voor docenten bewegingsonderwijs of Motorisch Remedial Teachers (MRT'ers) heeft dit tot gevolg dat ze kinderen uit kunnen dagen om bepaalde vaardigheden uit te gaan voeren. Ze dienen bewegingssituaties zo in te richten, dat kinderen uit zichzelf gaan bewegen en proberen doelen te bereiken. Als je er vanuit gaat dat ieder kind de competentie in zich heeft en het spontaan vaardigheden eigen maakt omdat de situatie daar om vraagt, zal dit tot uiting komen in een uitdagende omgeving.

Motorische ontwikkeling en motorisch leren

Vaak worden de termen motorisch leren en motorische ontwikkeling door elkaar gebruikt, maar er is wel degelijk een verschil tussen beide termen.

“Wij spreken in de regel van leren als een gedragsverandering optreedt in een relatief korte tijdsperiode als gevolg van invloed van buitenaf. Bij groei gaat men ervan uit dat met het ouder worden van het kind de motorische ontwikkeling vanzelf mee ontwikkeld. Veranderingen in het gedrag die samenhangen met de leeftijd worden ontwikkeling genoemd.” (Noordstar, 2009, verwijst naar Netelenbos, 1998.) Dit maakt het verschil tussen motorisch leren en motorische ontwikkeling duidelijk. Motorisch leren ontstaat door invloeden van buitenaf en deze vaardigheden kunnen in een korte tijd aangeleerd worden. Motorische ontwikkeling is een langduriger proces dat vanuit het kind zelf plaatsvindt. Kinderen worden ouder en kunnen daardoor ander bewegingsgedrag vertonen.

Motorisch leren kan op verschillende wijzen plaatsvinden. Er zijn dan ook meerdere leerstrategieën die een docent kan hanteren. Een voorbeeld hiervan is impliciet en expliciet leren. Bij expliciet leren is een kind zich bewust van de handelingen die uitgevoerd moeten worden. Als een kind leert skiën, wordt verteld waar het gewicht naartoe verplaatst moet worden en hoe de romp moet draaien. Er wordt veel aandacht besteed aan het bewegingspatroon, omdat een goed uitgevoerde beweging het resultaat zou verbeteren. Bij impliciet leren is een kind zich niet bewust van de uitvoering, maar de prestaties nemen wel toe. Als een kind op een trampoline gaat springen zet het vanzelf af met twee voeten, dat hoeft

niemand te vertellen. Vaak leren kinderen beter impliciet dan expliciet. Het kindergebrein heeft nog geen belangstelling voor de uitvoering, maar wel voor het resultaat (van Cranenburgh (2009), bewerkt en ingekort door Borghouts 2009).

Voor het bewegingsonderwijs in groep 1 en 2 betekent het dat impliciet leren vaak beter zal werken dan expliciet leren. Kinderen willen zelf ontdekken wat ze kunnen en hoe ze de vaardigheid kunnen verbeteren. Een aanpak hiervoor is door met beeldspraak te werken. Dus in plaats van uit te leggen hoe de koprol moet (handen plaatsen, kin op de borst, enzovoorts) kun je zeggen: 'rol als een sneeuwbal de berg af'. Het accent ligt dan op het doel en niet op de uitvoering.

Beweegaanbod

Naast de verschillende theorieën over motorische ontwikkeling en motorisch leren is ook het bewegingsaanbod voor groep 1 en 2 van belang. Er zijn verschillende lesmethodes op de markt die scholen kunnen inzetten voor het bewegingsonderwijs. Twee methodes heeft het Sportbedrijf Venlo in haar bezit. Dit zijn 'Bewegingsonderwijs in het speellokaal' van Hazelebach et al. (1998) en 'Planmatig bewegingsonderwijs' van Raadsveld & Swijtink (2000). Een aantal jaren geleden heeft A.B. van het Sportbedrijf Venlo een kaartenbak samengesteld voor de docenten van groep 1 en 2. Omdat zij niet alle scholen kon ondersteunen in het geven van gymlessen. Deze kaartenbak is aangereikt aan alle scholen, samen met de methode 'Bewegingsonderwijs in het speellokaal'. In de praktijk blijkt volgens A.B. dat de docenten meer behoefte hebben aan ondersteuning bij de invoering van een methode en het structureel inpassen daarvan.

De vergelijking van de twee methodes en de kaartenbak is terug te vinden in bijlage V.

Dit onderzoek moet ook leiden tot aanbevelingen voor een totaal beweegaanbod. Behalve lesmethodes en de manier waarop iets aangeboden wordt is de duur van de gymlessen belangrijk.

'Voor geen enkel leer- of vormingsgebied in het primair onderwijs bestaat een verplichte lessentabel. De Wet Primair Onderwijs geeft wel aan welke vakgebieden moeten worden gegeven, maar zegt niets over het aantal uren. Er moet echter wel voldoende tijd ingepland worden om de algemene doelstelling en de kerndoelen te realiseren. De inspectie gebruikt hiervoor als indicator dat leerlingen van groep 1 en 2 dagelijks, leerlingen van groep 3 tot en

met 8 uit het basisonderwijs tenminste twee keer per week drie kwartier en leerlingen uit het speciaal basisonderwijs drie keer drie kwartier les in de lichamelijke opvoeding krijgen. De tijd die, indien van toepassing, besteed wordt aan zwemonderwijs dient daarbij niet in mindering te worden gebracht op de lestijd voor lichamelijke opvoeding'. (Hoogendijk, M., 2007.)

Het ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap (OCW) hanteert 2 kerndoelen voor het bewegingsonderwijs op de basisschool. In 2006 zijn nieuwe kerndoelen opgesteld die vanaf schooljaar 2009-2010 volledig ingevoerd dienen te zijn op het basisonderwijs. Namelijk: 'De leerlingen leren op een verantwoorde manier deelnemen aan de omringende bewegingscultuur en leren de hoofdbeginselen van de belangrijkste bewegings- en spelvormen ervaren en uitvoeren.

De leerlingen leren samen met anderen op een respectvolle manier aan bewegingsactiviteiten deelnemen, afspraken maken over het reguleren daarvan, de eigen bewegingsmogelijkheden inschatten en daarmee bij activiteiten rekening houden.' (Ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap, 2006).

Hoewel er dus geen vastgestelde lessentabel is voor het basisonderwijs houdt de inspectie voor groep 1 en 2 de norm aan, van vijf keer in de week, 45 minuten lichamelijke opvoeding. Naast het aantal uren dat er aandacht besteedt wordt aan lichamelijke opvoeding is ook de inhoud van belang. Daarom zijn er voor het onderwijs kerndoelen vastgesteld. De twee kerndoelen van het ministerie van OCW zijn niet specifiek, maar de Koninklijke Vereniging voor Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO) heeft de kerndoelen wel specifiek uitgewerkt. Deze kerndoelen zijn te vinden in bijlage X en beschrijven welke onderdelen aan bod dienen te komen tijdens de basisschoolperiode.

Leerlingvolgsysteem

Zoals eerder gezegd volgt er nu een toelichting op het leerlingvolgsysteem dat door het Sportbedrijf gehanteerd wordt. Dit is het 'Leerlingvolgsysteem bewegen en spelen' van W. van Gelder en H. Stroes (2002). De leerlingen voeren bepaalde vaardigheden uit en op het scoreformulier kan aangegeven worden welk niveau de leerling gehaald heeft. De niveaus zijn gebaseerd op gegevens van ongeveer 1500 leerlingen die ze deze vaardigheden uit hebben laten voeren. De norm die ze hanteren is dat 80% van alle leerlingen het niveau haalt wat bij zijn leeftijd hoort. (Deze niveaus zijn weergegeven in bijlage VI.) Er kan een uitgebreide test

plaatsvinden waarbij 8 onderdelen gedaan worden, maar er kan ook een beknopte test plaatsvinden met 4 onderdelen. Deze vier onderdelen zijn stilstaan op één been, springen – kracht, springen – coördinatie en stuiten. De leerlingen die aan dit onderzoek meegewerkt hebben zijn op deze vier onderdelen getest.

Hoofdstuk 3. Onderzoeksmethodologie

Leerlingen van groep 1 en 2 van drie Venlose basisscholen zijn getest met het leerlingvolgsysteem dat het Sportbedrijf hanteert. Twee basisscholen hebben hierna 7 gymlessen ontvangen, die oefeningen bevatten om de twee onderdelen waarop de meeste uitval te zien was te verbeteren. De derde school heeft zijn eigen programma gevolgd. Na de 7 lessen heeft er een tweede test plaatsgevonden bij alle drie de scholen om te bekijken wat het effect is geweest van de aangeboden gymlessen. Naast deze test is er ook gebruik gemaakt van een open vragenlijst om een beeld te krijgen van het bewegingsonderwijs op alle drie de scholen. Hoe er gedurende dit onderzoek rekening gehouden is met alle ethische principes en waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt wordt in dit hoofdstuk uiteengezet.

Ethische principes

Om betrouwbare gegevens te verkrijgen heb ik gedurende dit onderzoek rekening gehouden met de 5 ethische principes van Boerman (2007).

De eerste is vertrouwen, bedrog en zelfbedrog. De verkregen gegevens zijn verifieerbaar. De resultaten van de grof – motorische screening zijn in de praktijk verkregen en niet verzonnen. Bij het overnemen van andermans werk is de bron vermeld en opgenomen in de literatuurlijst. Ook is de onderzoeksgroep geïnformeerd over de resultaten. De docenten hebben de verwerkte vragenlijsten en evaluaties ingezien om aanpassingen te kunnen maken. Daarnaast is het onderzoek besproken met docenten en medestudenten om slordigheden en zelfbedrog te vermijden.

De tweede is zorgvuldigheid en nalatigheid. De ouders van de leerlingen die betrokken waren bij dit onderzoek hebben een brief ontvangen waarin uitgelegd werd wat het onderzoek in hield. Deze brief is terug te vinden in bijlage VII. De gegevens van de scholen en kinderen zijn anoniem verwerkt. Alle namen zijn vervangen door letters of een combinatie van letters en cijfers. Bij beide testmomenten is dezelfde bal, dezelfde ruimte en dezelfde opstelling gebruikt. Tevens zaten er, bij alle scholen, 8 schoolweken tussen de eerste en tweede screening. Tot slot heb ik alle screenings zelf afgenomen, zodat het iedere keer op dezelfde wijze is gebeurd.

Ethisch principe nummer drie is volledigheid en selectiviteit. Alle resultaten hebben een plaats gekregen in dit onderzoek. Ook als een kind in plaats van vooruitgang juist achteruitgang liet zien.

Het vierde ethische principe is concurrentie en collegialiteit. Tijdens de afgelopen maanden heb ik geprobeerd om mijn medestudenten te helpen door hun onderzoek van commentaar te voorzien. En zij hebben op hun beurt goede kritieken aan mij gegeven waardoor de kwaliteit van dit onderzoek beter is geworden.

De laatste is publiceren, auteurschap en geheimhouding. Ik heb toestemming gegeven om dit onderzoek te publiceren, zodat alle opgedane kennis gedeeld kan worden.

Het verzamelen van gegevens dient zoals gezegd op betrouwbare wijze verlopen. Dit betekent dat een meting herhaalbaar en nauwkeurig moet zijn. Als een vragenlijst door twee verschillende personen wordt ingevuld, moeten ze de vragen hetzelfde interpreteren. Ook als ze dezelfde vragenlijst de dag erna nog een keer invullen, moeten hun antwoorden dezelfde strekking hebben. Ook de nauwkeurigheid is belangrijk. Heeft de onderzoeksgroep een helder beeld van de resultaten van de meting of is het antwoord te breed geformuleerd? Als een weegschaal alleen ‘te zwaar’ of ‘te licht’ aangeeft is dit niet nauwkeurig en heeft degene die erop staat nog geen indicatie van zijn gewicht (Harinck, 2009).

Gedurende het onderzoek is op de volgende manier rekening gehouden met de betrouwbaarheid. De vragenlijst bestond uit duidelijk geformuleerde vragen, zodat de verschillende docenten die de lijst ingevuld hebben, niet zouden twijfelen over het juiste antwoord.

Tijdens de uitvoering van dit praktijkonderzoek is gebruik gemaakt van triangulatie³ om de betrouwbaarheid en validiteit te waarborgen. De deelvragen zijn beantwoord met informatie uit meerdere geschreven bronnen, zodat verschillende meningen en onderzoeken meegenomen zijn.

³Triangulatie betekent dat informatie uit meerdere bronnen gezocht wordt om de betrouwbaarheid van die informatie te vergroten.

Tevens is er gebruikt gemaakt van meerdere meetinstrumenten, zoals een vragenlijst en motorische screening. Met de vragenlijst is de huidige situatie op school, met betrekking tot het bewegingsonderwijs, in beeld gebracht en met de motorische screening werden de motorische vaardigheden van de kinderen bepaald.

Onderzoeksgroep

Dit onderzoek richtte zich op groep 1 en 2 van een tweetal basisscholen waar ik werkzaam ben. Deze scholen worden aangeduid als school A en school B. Behalve de leerlingen uit deze groepen waren ook de docenten een belangrijk onderdeel van de onderzoeksgroep. Naast deze twee basisscholen was er ook een controleschool, waar geen speciaal beweegaanbod plaatsgevonden heeft, maar wel meetgegevens van verzameld zijn. (Dit is school C). Deze gegevens zijn gebruikt om de resultaten van de andere twee scholen in een breder perspectief te plaatsen. Verbeteringen bij school A en B zouden namelijk ook door andere factoren teweeg gebracht kunnen zijn. De kinderen zijn ouder geworden en hebben zich verder ontwikkeld bijvoorbeeld. Mochten de kinderen van school C weinig tot geen vooruitgang geboekt hebben, maar de leerlingen van school A en B wel, kan dit verklaard worden door het specifiek beweegaanbod dat ze gevold hebben. Het kan ook zijn dat de leerlingen van school C al een hoog basisniveau hadden en weinig vooruitgang boeken omdat ze al op het juiste niveau bewegen. Dit zal blijken uit de onderzoeksresultaten.

Meetinstrumenten

Vragenlijst

De docenten van groep 1 en 2 hebben een open vragenlijst ingevuld. Het voordeel van een open vragenlijst ten opzichte van een gesloten vragenlijst is dat de informatieve waarde groter is. Als een respondent bij een gesloten vragenlijst een negatief antwoord aankruist, weet je niet waarom dat zo is. Bij een open vraag kan een respondent zijn mening geven en toelichten. Soms wordt het verwerken van open vragen als lastig ervaren en het verwerken van gesloten vragen eenvoudiger, maar dit hoeft niet zo te zijn (Harinck, 2009). Door het geringe aantal respondenten was het verwerken in dit geval geen probleem. Voor dit onderzoek hebben de verkregen antwoorden grote waarde en heeft het geringe aantal antwoorden geen negatieve gevolgen voor de resultaten.

Bij school A heb ik de vragenlijst persoonlijk afgenomen door de vragen te stellen en de antwoorden zelf op te schrijven. Dit heb ik gedaan omdat ik wilde weten of de vragen op de

juiste manier geïnterpreteerd werden. Aangezien dit het geval was en er op school B geen mogelijkheden waren om de vragenlijst persoonlijk af te nemen, hebben de docenten de lijst zelf ingevuld. Ook de docenten van de controleschool hebben de vragenlijst zelfstandig ingevuld.

Grof – motorische screening

Het tweede meetinstrument was het ‘Leerlingvolgsysteem Bewegen en Spelen’ van van Gelder en Stroes (2002). Dit meetinstrument wordt gebruikt door meerdere ambtenaren en vakdocenten lichamelijke opvoeding binnen de gemeente Venlo. Het leerlingvolgsysteem heeft normen die leerlingen op een bepaalde leeftijd zouden moeten halen. Deze normen zijn te vinden in bijlage II en VI. Het leerlingvolgsysteem (LVS) is ingezet om de motorische vaardigheden van de leerlingen van groep 1 en 2 van de betreffende scholen in kaart te brengen. Het ging om een grof – motorische screening op de onderdelen stilstaan, springen – kracht, springen – coördinatie en stuiten. Tijdens de screening werd er alleen gekeken naar kwantiteit en niet naar kwaliteit. De kwaliteit van een beweging is namelijk moeilijk vast te leggen. Na een tweede screening kun je niet aangeven of de kwaliteit van de beweging beter was. Je kunt opschrijven dat een kind gespannen armen had, maar na de tweede test kun je niet goed vaststellen of dit kind daar meer of minder last van had. Kwantiteit daarentegen was makkelijk te meten. Wanneer een kind 10 keer kon hinkelen en het dit de tweede keer 15 keer kon, was het eenvoudig om daar een analyse en een conclusie aan te verbinden.

De grof – motorische screening is uitgewerkt in bijlage III en een analyse hiervan is terug te vinden in hoofdstuk 4. Conclusies die aan de screening verbonden zijn staan in hoofdstuk 5.

Hoofdstuk 4. Dataverzameling en analyse

In dit hoofdstuk zijn met behulp van de gegevens die verkregen zijn uit diverse onderzoeksmethodes de deelvragen beantwoord. Er zijn vier pijlers waar het onderzoek zich op gericht heeft. Namelijk de huidige situatie met betrekking tot het bewegingsonderwijs, het gehanteerde leerlingvolgsysteem, het effect van specifiek beweegaanbod op de motorische vaardigheden en wat er nodig is om te komen tot een totaalaanbod voor het bewegingsonderwijs.

Huidige situatie met betrekking tot het bewegingsonderwijs

Deelvraag 1. Hoe wordt het bewegingsonderwijs nu ingericht in groep 1 en 2?

De resultaten van de vragenlijst zijn uitgewerkt in bijlage I. Nu volgt een korte samenvatting. School A gymt zowel in de gymzaal als de speelzaal, school B en C alleen in de speelzaal. Een gymles bij school A duurt 60 minuten en bij school B 35-40 minuten. School A en B gymmen volgens het rooster drie keer per week. Bij school B wordt aangegeven dat het minder is als het goed weer is.

School A werkt met een jaarschema en met de methode bewegingsonderwijs in het speellokaal. Ook eigen ideeën komen aan bod. School B gebruikt incidenteel de kaartenbak van het Sportbedrijf en ze zoeken ideeën op Internet.

Bij school A valt er zelden een gymles uit, bij school B gebeurt dit vaker. Als het weer het toelaat wordt er buiten gespeeld. Het buitenspel is zowel vrij als geleid bij alle scholen. Bij school A wordt er verder aangegeven dat niet alle kleuters de onderdelen uit de methode snappen en dat er altijd een stagiaire nodig is om veilig bij de gymzaal te komen en om te helpen met het klaarzetten van materialen. Bij school B wordt aangegeven dat er meer klim – en klautermateriaal mag zijn en voor ieder kind een bal.

Het leerlingvolgsysteem

Deelvraag 2. Hoe zit het leerlingvolgsysteem bewegen en spelen precies in elkaar?

Het leerlingvolgsysteem is ontwikkeld om het niveau van de leerlingen te bepalen. De bedoeling is dat de leerlingen minimaal twee keer per jaar getest worden en dat het toegepast wordt in groep 1 en tot en met 8. De niveaus zijn gebaseerd op gegevens van 1500 kinderen. De niveaus zijn zo gekozen dat ongeveer 80% van de leerlingen het aangegeven niveau beheerst. Er zijn 8 onderdelen die getest kunnen worden. Bij grote groepen wordt vaak gekozen voor het testen van vier onderdelen. Stilstaan, springen – kracht, springen – coördinatie en stuiten. De resultaten kunnen op standaard formulieren ingevuld worden en erna verwerkt worden in een computerprogramma. Dit programma kan per kind een grafiek laten zien waarop de leeftijd gekoppeld wordt aan de vaardigheid die ze beheersen. Ook kan er een groepsformulier van de hele klas uitgedraaid worden (van Gelder en Stroes, 2002).

Het effect van specifiek beweegaanbod op de motorische vaardigheden

Deelvraag 3.1 en 3.2. Hoe scoren de leerlingen van groep 1 en 2 vóór het onderzoek en na de 7 gymlessen op de onderdelen stilstaan, springen – kracht, springen – coördinatie en stuiten?

De resultaten van de screening zijn zowel groepsgewijs als op individuele basis vergeleken. Voor beide vergelijkingen geldt dat vooruitgang niet direct betekent dat er ook een hoger niveau behaald is volgens het leerlingvolgsysteem.

Iedere vooruitgang en achteruitgang is meegenomen. Als een kind in plaats van 10 keer, de tweede keer 11 keer kon hinkelen is dat als vooruitgang meegenomen. Als een kind in plaats van 10 keer nog maar 9 keer kon hinkelen is dat als achteruitgang meegenomen. De normen uit het leerlingvolgsysteem bestaan uit grotere sprongen, waardoor het niveau volgens dit systeem niet altijd hoger is.

Resultaten grof – motorische screening per groep

In de volgende schema's staan de resultaten van de eerste en tweede screening per school. In de uitwerking van de resultaten in bijlage III hebben de leerlingen die volgens de norm of hoger scoorden een witte arcering gekregen en de leerlingen die onder de norm scoorden een rode arcering gekregen. In onderstaand schema wordt dit weergegeven als 'aantal leerlingen wit' en 'aantal leerlingen rood'.

In de bovenste rij staat het aantal leerlingen die de screening ondergaan hebben. Daaronder het aantal leerlingen die volgens de norm of hoger scoorden en vervolgens het aantal leerlingen die lager dan de norm scoorden.

Het percentage uitval is het aantal leerlingen die niet aan de normen voldeden. Volgens het leerlingvolgsysteem dat gebruikt is haalt 20% de gestelde norm niet.

De onderste rij laat het verschil zien tussen de uitval die gemeten is op de scholen en de 20% die het leerlingvolgsysteem aanhoudt.

De gymlessen die de docenten aangeboden hebben aan de leerlingen waren gebaseerd op de twee onderdelen waar de hoogste uitval op te zien was. Bij school B waar 2 groepen gescreend zijn, is de totaalscore van beide klassen meegenomen om de inhoud van de gymlessen te bepalen.

Bij de uitwerking in onderstaande tabellen is gekeken naar het totaal van de school. Het kan zijn dat sommige leerlingen er de eerste screening wel bij waren en de tweede screening niet of andersom. In deze tabellen is daarom een groepsanalyse te zien en geen individuele analyse. Later in dit hoofdstuk volgt de analyse op individuele basis, waar gekeken is naar alle kinderen die twee keer gescreend zijn.

Resultaten school A

Op school A is gedurende de 7 lessen aandacht geschonken aan de onderdelen stilstaan en springen – coördinatie.

	Stilstaan		Springen - kracht		Springen - coördinatie		Stuiten	
	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2
Aantal leerlingen gescreend	18	19	18	19	18	19	18	19
Aantal leerlingen wit	11	13	16	19	13	16	17	18
Aantal leerlingen rood	7	6	2	0	5	3	1	1
Percentage uitval	38,9 %	31,6 %	11,1%	0%	27,8%	15,8%	11,1%	5,3%
Uitval volgens leerlingvolgsysteem	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Te hoge uitval	18,9 %	11,6 %	- 8,9 %	- 20 %	7,8 %	- 4,2%	- 8,9 %	- 14,7

Tabel 1. Vergelijking screening 1 en 2, alle leerlingen. School A.

Bij school A zijn de eerste keer 18 en de tweede keer 19 leerlingen gescreend.

Na 7 gymlessen uitgevoerd te hebben zijn de uitvalpercentages gedaald. Op het onderdeel stilstaan waren er 7 van de 18 leerlingen die onder de norm scoorden en bij springen – coördinatie waren dit 5 leerlingen. Na analyse van de tweede screening scoorden 6 van de 19 leerlingen op het onderdeel stilstaan onder de norm en bij springen – coördinatie scoorden 3 van de 19 leerlingen nog onder de norm. Op het onderdeel stilstaan is de uitval daarmee gedaald van 38,9 % naar 31,6 % en bij springen – coördinatie is dit gedaald van 27,8% naar 15,8 %.

Ook op de andere twee onderdelen zie je een daling in het percentage leerlingen dat uitvalt. Bij springen – kracht is dit van 11,1 % naar 0% gedaald en bij stuiten van 11,1 % naar 5,3%.

Resultaten school B

Op school B is er aandacht besteed aan stilstaan en stuiten.

	Stilstaan		Springen - kracht		Springen - coördinatie		Stuiten	
	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2
Aantal leerlingen gescreend	40	41	40	41	40	41	40	41
Aantal leerlingen wit	26	29	35	38	30	34	21	35
Aantal leerlingen rood	14	12	5	3	10	7	19	6
Percentage uitval	35%	29,3%	12,5%	7,3%	25%	17,1%	47,5%	14,6%
Uitval volgens leerlingvolgsysteem	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Te hoge uitval	15%	9,3%	- 7,5%	-12,7%	5%	-2,9%	27,5%	-5,4%

Tabel 2. Vergelijking screening 1 en 2, alle leerlingen. School B.

Na de eerste screening scoorden 35% van de leerlingen onder de norm op het onderdeel stilstaan. Na de tweede screening was dit nog 29,3%. Op het onderdeel stuiten scoorden 47,5% onder de norm, na de tweede screening nog 14,6%.

Op de onderdelen springen – kracht en springen – coördinatie is de uitval ook gedaald. Respectievelijk van 12,5 % naar 7,3% en van 25% naar 17,1%.

Resultaten school C – controleschool

Op school C hebben de docenten hun normale lesprogramma aangehouden.

	Stilstaan		Springen - kracht		Springen - coördinatie		Stuiten	
	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2
Aantal leerlingen gescreend	21	20	21	20	21	20	21	20
Aantal leerlingen wit	11	13	20	17	17	13	15	14
Aantal leerlingen rood	10	7	1	3	4	7	6	6
Percentage uitval	47,6%	35%	4,7%	15%	19%	35%	28,6%	30%
Uitval volgens leerlingvolgsysteem	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Te hoge uitval	27,6%	15%	- 15,3%	-5%	-1%	15%	8,6%	10%

Tabel 3. Vergelijking screening 1 en 2, alle leerlingen. School C.

Op school C is op het onderdeel stilstaan het uitvalspercentage gedaald van 47,6% naar 35%.

Op de drie andere onderdelen is het uitvalspercentage gestegen. Bij springen – kracht van 4,7 naar 15%, op springen – coördinatie van 19 naar 35% en bij het onderdeel stuiten van 28,6 naar 30%.

Resultaten grof – motorische screening individueel

Omdat de percentages een groepsbeeld geven en bij klein wisselingen in het aantal leerlingen al snel veranderen, zijn de resultaten van de screening ook individueel uitgewerkt. Alleen de leerlingen die twee keer gescreend zijn, zijn meegenomen in de vergelijking. De totale uitwerking is te vinden in bijlage III. Nu volgen de tabellen die de resultaten kort weergeven.

Let op: Bij de onderdelen stilstaan en springen – kracht zijn beide benen apart gemeten. Bij het onderdeel stuiten zijn bij een aantal leerlingen de linker – en rechterhand apart gescoord. Vooruitgang en achteruitgang houden in dat er bij **beide** armen of benen, of bij **één** arm of **één** been verandering te zien was. Het totale aantal kan daarmee boven het aantal leerlingen uitkomen. Als een kind op zijn linkerbeen vooruit gegaan is en op zijn rechterbeen achteruit gegaan is, wordt dit één keer bij vooruitgang en één keer bij achteruitgang erbij geteld. Als de score gelijk is gebleven, betekent het kind de tweede keer precies dezelfde score had.

Resultaten school A

	Stilstaan	Springen – kracht	Springen – coördinatie	Stuiten
Aantal leerlingen die 2x gescreend zijn	17	17	17	17
Gelijk gebleven	2 (11,8%)	6 (35,3%)	11 (64,7%)	14 (82,4%)
Achteruit gegaan	4 (2,4%)	2 (11,8%)	0 (0%)	0 (0%)
Totaal vooruitgang	14 (82,4%)	10 (58,8%)	6 (35,3%)	3 (17,6%)

Tabel 4. Vergelijking screening 1 en 2, op individuele basis. School A.

Bij school A zijn er op het onderdeel stilstaan 14 leerlingen vooruit gegaan. Dit is een percentage van 82,4 %. Op het onderdeel springen – coördinatie zijn er 6 leerlingen vooruit gegaan. Dit is een percentage van 35,5%.

De onderdelen springen – kracht en stuiten, die niet in de lessen opgenomen waren laten ook vooruit gang zien, namelijk 58,8% op springen – kracht en 17,6 % op stuiten.

Ook zijn er een aantal leerlingen die achteruitgang laten zien. Namelijk 4 leerlingen op het onderdeel stilstaan en 2 leerlingen op het onderdeel springen – kracht.

Resultaten school B

	Stilstaan	Springen – kracht	Springen – coördinatie	Stuiten
Aantal leerlingen die 2x gescreend zijn	35	35	35	35
Gelijk gebleven	0 (0%)	7 (20%)	23 (65,7%)	11 (31,4%)
Achteruit gegaan	10 (28,6%)	5 (14,3%)	1 (2,9%)	0 (0%)
Totaal vooruitgang	30 (85,7%)	25 (71,4%)	11 (31,4%)	24 (68,6%)

Tabel 5. Vergelijking screening 1 en 2, op individuele basis. School B.

Bij school B zijn er in totaal 30 leerlingen vooruit en 10 leerlingen achteruit gegaan op het onderdeel stilstaan. Dit zijn percentages van respectievelijk 85,7% en 28,6%. Op het onderdeel stuiten is er 68,6% vooruitgang geboekt (24 leerlingen) en 31,4% heeft hetzelfde gescoord (11 leerlingen).

De onderdelen springen – kracht en springen coördinatie waren niet opgenomen in de bewegingslessen. Op het eerste onderdeel zijn 25 leerlingen vooruit gegaan (71,4%), 5 leerlingen achteruit gegaan (14,3%) en 7 leerlingen hebben hetzelfde gescoord (20%). Op het tweede onderdeel zijn 11 leerlingen vooruit gegaan (31,4%), 1 leerling achteruit gegaan (2,9%) en 23 leerlingen hebben hetzelfde gescoord als de eerste keer (65,7%).

Resultaten school C – controle school

	Stilstaan	Springen – kracht	Springen – coördinatie	Stuiten
Aantal leerlingen die 2x gescreend zijn	19	19	19	19
Gelijk gebleven	5 (26,3%)	9 (47,4%)	13 (68,4%)	9 (47,4%)
Achteruit gegaan	11 (57,9%)	6 (31,5%)	3 (15,8%)	6 (31,5%)
Totaal vooruitgang	12 (63,2%)	11 (57,9%)	3 (15,8%)	4 (21,1%)

Tabel 6. Vergelijking screening 1 en 2 op individuele basis. School C.

Bij school C zijn er 12 leerlingen vooruit en 11 leerlingen achteruit gegaan op het onderdeel stilstaan (met één of beide benen). Bij 5 leerlingen is er niets veranderd. Op het onderdeel springen – kracht zijn er 11 vooruit, 6 achteruit en 9 gelijk gebleven. Bij springen – coördinatie zijn er 3 vooruit, 3 achteruit en 13 gelijk gebleven. Op het laatste onderdeel zijn er 4 vooruit, 6 achteruit en 9 hetzelfde gebleven.

Bij het hinkelen op school B viel het op dat leerlingen zeiden dat ze moe waren. Er werd veel over de gang gelopen door andere scholieren waardoor de kinderen afgeleid waren. De eerste keer was dit niet zo. Omdat dit opviel heb ik de resultaten van deze groep (groep B) ook apart verwerkt. Zowel bij de onderdelen stilstaan als bij springen – kracht waren er leerlingen die minder goed scoorden dan de eerste keer.

	Stilstaan	Springen – kracht	Springen – coördinatie	Stuiten
Aantal leerlingen die 2x gescreend zijn	16	16	16	16
Gelijk gebleven	0 (0%)	4 (25%)	10 (62,5%)	6 (37,5%)
Achteruit gegaan	4 (25%)	5 (31,3%)	1 (6,3%)	0 (0%)
Totaal vooruitgang	15 (93,8%)	9 (56,3%)	5 (31,3%)	10 (62,5%)

Tabel 7. Individuele vergelijking screening 1 en 2. Groep B, school B.

Vier leerlingen zijn achteruit gegaan op het onderdeel stilstaan en 5 leerlingen zijn achteruit gegaan op het onderdeel springen – kracht. Op de onderdelen springen – coördinatie (1 leerling) en op het onderdeel stuiten (0 leerlingen) zijn zo goed als geen kinderen achteruit gegaan. In tabel 5 is te zien dat 10 leerlingen in totaal achteruit zijn gegaan op het onderdeel stilstaan en 5 op het onderdeel springen – kracht. Dit betekent dat alle leerlingen die achteruit zijn gegaan op het onderdeel springen – kracht in groep B zaten.

	Stilstaan	Springen – kracht	Springen – coördinatie	Stuitten
Aantal leerlingen die 2x gescreend zijn	19	19	19	19
Gelijk gebleven	0 (0%)	3 (15,8%)	13 (68,4%)	5 (26,3%)
Achteruit gegaan	6 (31,6%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Totaal vooruitgang	15 (79%)	16 (84,2%)	6 (31,6%)	14 (73,7%)

Tabel 8. Individuele vergelijking screening 1 en 2. Groep A, school B.

Dit blijkt ook uit tabel 8. In groep A zijn er 0 leerlingen achteruit gegaan op het onderdeel springen – kracht en 6 leerlingen zijn achteruit gegaan op het onderdeel stilstaan. Bij beide groepen zie je dat het onderdeel stilstaan achteruitgang oplevert. Ook bij school A zijn er 4 leerlingen achteruit gegaan op het onderdeel stilstaan.

Vergelijking alle scholen

In onderstaand schema staan de percentages uitval van de drie scholen.

	Stilstaan		Springen - kracht		Springen - coördinatie		Stuitten	
	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2	Screening 1	Screening 2
School A	38,9 %	31,6 % ↓	11,1%	0% ↓	27,8%	15,8% ↓	11,1%	5,3% ↓
School B	35%	29,3% ↓	12,5%	7,3% ↓	25%	17,1% ↓	47,5%	14,6% ↓
School C	47,6%	35% ↓	4,7%	15% ↑	19%	35% ↑	28,6%	30% ↑

Tabel 9. Vergelijking alle scholen. Samenvatting tabel 1, 2 en 3.

Op het onderdeel stilstaan zijn de uitvalspercentages op alle scholen gedaald. Op de drie andere onderdelen zijn de uitvalspercentages gedaald op school A en school B. Bij school C zijn de uitvalspercentages gestegen.

	Stilstaan	Springen – kracht	Springen – coördinatie	Stuiten
Vooruitgang				
School A	82,4%	58,8%	35,3%	17,6%
School B	85,7%	71,4%	31,4%	68,6%
School C	63,2%	57,9%	15,8%	21,1%
Gelijk gebleven				
School A	11,8%	35,3%	64,7%	82,4%
School B	0%	20%	65,7%	31,4%
School C	26,3%	47,4%	68,4%	47,4%
Achteruitgang				
School A	2,4%	11,8%	0%	0%
School B	28,6%	14,3%	2,9%	0%
School C	57,9%	31,5%	15,8%	31,5%

Tabel 10. Vergelijking alle scholen. Samenvatting tabel 4, 5 en 6.

Behalve op het onderdeel stuiten boekt school C de minste vooruitgang. School C heeft ook de meeste leerlingen die twee keer hetzelfde gescoord hebben. Dit geldt voor drie van de vier onderdelen. Net als bij vooruitgang geldt dit niet voor het onderdeel stuiten. Daarop zijn bij school A de minste veranderingen te zien. School C is op alle onderdelen het meest achteruit gegaan.

Totaalaanbod bewegingsonderwijs

Deelvraag 4.1 tot en met 4.6. Wat is er nodig om te komen tot een totaalaanbod voor het bewegingsonderwijs?

Deelvraag 4.1. Wat zijn de eisen die worden gesteld aan het bewegingsonderwijs in groep 1 en 2?

In bijlage X worden de kerndoelen vermeld van het bewegingsonderwijs op de basisschool.

Deze doelen zijn ingedeeld in drie domeinen. Namelijk:

A. Domein gymnastiek en atletiek;

B. Domein spel:

C. Domein bewegen op muziek.

De domeinen zijn verder opgesplitst in een aantal vaardigheden die beheerst dienen te worden. Dit zijn echter domeinen voor de hele basisschool. Er staat niet beschreven wat leerlingen per schooljaar moeten leren. Ook worden de vaardigheden niet specifiek benoemd, maar worden er algemene termen gebruikt. Zoals klauteren en klimmen op – en aan toestellen. Maar er staat niet bij aan welke toestellen (bijvoorbeeld wandrek of touwen) of hoe hoog en met welke opdracht (bijvoorbeeld tot de hoogste sport, touwklimmen of touwverhuizen).

Deelvraag 4.2. Hoe ontwikkelen kinderen zich op motorisch gebied?

De meest recente theorieën zeggen dat het leren van motorische vaardigheden plaatsvindt door een juiste combinatie van motivatie, omgeving en taak. Volman en Wimmers (2006) hebben bijvoorbeeld de dynamische systeemtheorie (DST) van Thelen beschreven en noemen het aanleren van motorische vaardigheden een wisselwerking tussen verschillende subsystemen. Daarnaast spelen ook de motivatie van het kind, de omgeving en de taak een belangrijke rol. Volman en Wimmers leggen dit uit door middel van een voorbeeld waarbij een kind zijn eerste stapjes gaat zetten zonder steun. Het moment waarop dit gebeurt, is afhankelijk van veel factoren. De spierkracht, het evenwicht, de intentie en motivatie van het kind, de ondergrond, de aanmoedigingen van een ouder en de afstand tot het volgende steunpunt.

Deelvraag 4.3. Welke manier van leiding geven past hierbij?

Het is aan de docenten om het beste uit de leerlingen te halen, ook op het gebied van de motoriek. De omgeving, taak en motivatie is belangrijk gebleken. Je moet rekening houden met de ruimte en de beschikbare materialen. Ook moet je weten welk niveau passend is voor een kind. Op het moment dat de taak, de omgeving en de innerlijke factoren van een kind goed op elkaar afgestemd zijn, kun je motorische vaardigheden aanleren of de ontwikkeling ervan stimuleren. Empelen, Nijhuis – van der Sanden & Hartman (2008) verwijzen naar een onderzoek van Ruiter, Lutje - Spelberg en van der Meulen (2005) waarin naar voren komt dat kinderen nieuw motorisch gedrag niet na langdurige oefening eigen maken, maar dat het spontaan ontstaat. Een kind heeft op een bepaalde leeftijd een bepaald aantal motorische vaardigheden ter beschikking. Als kinderen ouder worden neemt de motorische competentie toe en kan het kind dus nieuwe bewegingshandelingen uitvoeren die opgebouwd worden uit reeds bestaande vaardigheden. Als de omgeving daar om vraagt komt de nieuwe competentie tot uiting. Als een kind in een gymzaal of speelzaal uitgedaagd wordt tot bepaalde bewegingen zal het die gaan maken. De omgeving, taak en motivatie zijn dan op elkaar afgestemd.

Een docent in een gymzaal wil aanwijzingen geven over de uitvoering. Maar kinderen leren vaak beter impliciet dan expliciet (van Cranenburgh, bewerkt door Borghouts 2009). Dit betekent dat kinderen zelf voelen hoe de beweging uitgevoerd moet worden. Een kind weet dat het met twee voeten op een trampoline af moet zetten. Dat hoeft niemand te vertellen. Als het accent op het doel ligt en niet op de uitvoering, blijken de geleerde vaardigheden beter geautomatiseerd te worden. Een manier om de aandacht op impliciet leren te vestigen, is door te werken met beeldspraak. Rol als een sneeuwbal de berg af nodigt uit tot impliciet leren, zet je handen dicht bij je voeten neer, je kin op de borst, enzovoorts richt zich op expliciet leren.

Deelvraag 4.4. en 4.5. Welke vaardigheden komen voor in gymmethodes voor groep 1 en 2 en op de kaarten verspreid door het Sportbedrijf?

Er zijn veel methodes op de markt voor groep 1 en 2 waarin aandacht wordt besteed aan het bewegingsonderwijs. Het Sportbedrijf Venlo beschikt over twee methodes. De vaardigheden die in beide methodes aan bod komen zijn benoemd in bijlage V. Denk hierbij aan grondvormen van bewegen, zoals balanceren. De inhoud van de kaartenbak is ook te vinden in bijlage V. Het bevat onder andere oefeningen om de kracht in de benen te versterken. Deze oefeningen kunnen ook in de klas of op de speelplaats uitgevoerd worden.

Deelvraag 4.6. Wat zijn de ervaringen met de 7 lessen die uitgevoerd zijn?

De docenten hebben na iedere les een evaluatieformulier ingevuld, waar vijf punten aan bod kwamen. De evaluaties zijn terug te vinden in bijlage IX. Nu volgt een samenvatting.

Punt 1. Het niveau van de oefeningen.

Bij beide scholen zijn de volgende verschillen te zien tussen de jongste en oudste leerlingen:

- Waar de oudste leerlingen een oefening wel kunnen is dat voor de jongste leerlingen vaak nog moeilijk.
- Een aantal oefeningen moesten een paar keer voorgedaan worden voordat alle leerlingen het snapten.

Punt 2. De beschrijving van de oefeningen.

- De oefeningen waren duidelijk beschreven.

Punt 3. De gebruikte materialen.

- De materialen waren geschikt voor de doelgroep.
- De viltjes waren vernieuwend.

Punt 4. Het gedrag van de kinderen.

- De leerlingen hebben plezier beleefd aan de lessen.

Punt 5. Het bewegingsgedrag van de kinderen.

- Bij sommige lessen zagen de docenten al veranderingen in het beweeggedrag.
- Leerlingen konden een oefening beter uitvoeren als het de tweede keer aangeboden werd.

Hoofdstuk 5. Data – interpretatie

Hoe kan ik ervoor zorgen dat de leerlingen van groep 1 en 2, op twee reguliere basisscholen waar ik werkzaam ben, een totaal beweegaanbod krijgen wat er toe leidt dat 80% van de leerlingen in groep 3 voldoen aan de vaardigheden die bij de leeftijdsnormen in het leerlingvolgsysteem van van Gelder en Stroes vastgesteld zijn?

Dit is de centrale vraag waar het hele onderzoek om gedraaid heeft. Gedurende dit onderzoek zijn er vier pijlers onderzocht. Namelijk de huidige situatie met betrekking tot het bewegingsonderwijs, het gehanteerde leerlingvolgsysteem, het effect van beweegaanbod op de motorische vaardigheden en wat er nodig is om een totaal beweegaanbod te realiseren voor groep 1 en 2.

De huidige situatie met betrekking tot het bewegingsonderwijs

De huidige situatie van de betrokken scholen is in beeld gebracht door middel van een open vragenlijst. De complete uitwerking is te vinden in bijlage I.

Er zijn grote verschillen tussen de scholen zichtbaar. De norm is dat leerlingen van groep 1 en 2, vijf keer per week, 45 minuten lichamelijke opvoeding hebben (Hoogendijk, M., 2007). In totaal zijn dit 225 minuten. Alle scholen redderen dit aantal niet. School A heeft 180 minuten lichamelijke opvoeding, waarvan 60 minuten in de gymzaal en 120 minuten in de speelzaal. School B heeft maximaal 120 minuten in de speelzaal. School C heeft 90 minuten gymles in een speelzaal. Tijd die besteedt wordt aan buitenspel kan ook meegeteld worden als lichamelijke oefening, indien het aanbod helpt om de kerndoelen te bereiken. Deze kerndoelen zijn te vinden in bijlage X. Een manier om de kerndoelen te halen is door het volgen van een methode.

De docenten gebruiken niet structureel een lesmethode.

Bij school B kunnen niet alle leerlingen beschikking hebben over een bal die stuitert. Dit wordt door de docenten aangegeven in de vragenlijst. Bij de eerste meting scoorden 47,5% van de leerlingen van school B onder de norm op het onderdeel stuiten. (Zie tabel 2 op bladzijde 25.) Na de 7 lessen valt nog maar 14,6% uit op dit onderdeel. Specifieke oefeningen

voor het onderdeel stuiten hebben ervoor gezorgd dat deze leerlingen vaardiger zijn geworden op dit onderdeel.

Het leerlingvolgsysteem

In de handleiding van het leerlingvolgsysteem wordt onder andere de theorie van de Amerikaanse kinderarts Gesell (1880-1961) aangehaald. In het literatuuronderzoek in hoofdstuk 2 is gebleken dat deze theorie achterhaald is. Van Gelder en Stroes (2002) hanteren deze theorie in hun leerlingvolgsysteem.

De meest recente theorieën over motorische ontwikkeling stellen dat er geen grondpatroon of algemeen mechanisme vast te stellen is wat alle kinderen doorlopen. Er bestaan in ieder geval meerdere grondpatronen van ontwikkeling en het zou zelfs zo kunnen zijn dat ieder kind zijn eigen unieke grondpatroon heeft. Daarnaast is het zo dat spurts in motorische ontwikkeling niet bij alle kinderen op dezelfde leeftijd plaatsvinden (Van Empelen, Nijhuis – van der Sanden & Hartman, 2008).

De niveaus die het leerlingvolgsysteem hanteert zijn voor iedere leeftijd vastgelegd. Maar als ieder kind zich op zijn eigen tempo en op een eigen volgorde ontwikkelt, kunnen die niveaus niet gehanteerd worden. Het is namelijk moeilijk of wellicht onmogelijk om aan te geven wanneer een kind een bepaalde vaardigheid moet beheersen. Of er een leerlingvolgsysteem of motorische screening is die wel rekening houdt met onderlinge verschillen tussen kinderen zou nader onderzocht moeten worden.

Daarnaast is mij in dit onderzoek opgevallen dat de normen van het leerlingvolgsysteem nu gesteld zijn op 80%. Uit dit onderzoek kan echter afgeleid worden dat het percentage kinderen dat de gestelde normen haalt, veel hoger kan zijn. Op school A is zelfs een uitvalspercentage van 0% gemeten bij springen - kracht. Ook op andere onderdelen is het uitvalspercentage onder de 20% gedaald. Onderzocht kan worden of de gestelde norm nog klopt.

Het effect van beweegaanbod op de motorische vaardigheden

In tabel 1 en 2 (bladzijde 24 en 25) is te zien dat bij school A na 7 lessen de uitvalspercentages gedaald zijn op alle onderdelen, terwijl op slechts 2 onderdelen de nadruk is gelegd. Dit zelfde is te zien bij school B.

De conclusies die ik hieraan zou kunnen verbinden is dat oefenen van motorische vaardigheden verbeteringen teweeg brengt én dat het oefenen van een motorische vaardigheid niet alleen effect heeft op één gebied. Zo kan het oefenen met stilstaan op 1 been ook effect hebben op de kracht in dat been. En is het hooghouden van een ballon niet alleen een oefening voor het statisch evenwicht (stilstaan op het standbeen), maar ook een oefenvorm voor de coördinatie. De ballon moet immers geraakt worden, het been wordt aangestuurd. Dus een gevarieerd beweegaanbod helpt kinderen om zich op alle gebieden te ontwikkelen.

In tabel 9 op bladzijde 30, is te zien dat de leerlingen van school C op het onderdeel stilstaan een lager uitvalspercentage hebben. Op de drie andere onderdelen zijn de uitvalspercentages juist gestegen. Ook in tabel 10 op bladzijde 30 is te zien dat de leerlingen van school C de minste vooruitgang hebben van alle scholen. Ook hebben ze op alle onderdelen de grootste achteruitgang. Hieruit concludeer ik dat de leerlingen van school C minder progressie geboekt hebben dan de leerlingen van groep A en B omdat ze geen specifiek beweegaanbod gehad hebben, gericht op de achterstanden.

Aanbevelingen voor een totaalaanbod

Een totaalaanbod voor het bewegingsonderwijs heeft betrekking op de inhoud, de duur en het aantal lessen per week. Ook is de manier waarop een les aangeboden wordt van belang. Kinderen leren nieuwe motorische vaardigheden in een uitdagende omgeving. Empelen, Nijhuis – van der Sanden & Hartman (2008) verwijzen naar een onderzoek van Ruiter, Lutje - Spelberg en van der Meulen (2005) waarin naar voren komt dat kinderen nieuw motorisch gedrag niet na langdurige oefening eigen maken, maar dat het spontaan ontstaat. Als de omgeving daar om vraagt komt het nieuwe gedrag tot uiting. Als een kind in een gymzaal of speelzaal uitgedaagd wordt tot bepaalde bewegingen zal het die gaan maken.

De dynamische systeemtheorie (DST) van Thelen zegt dat het leren van motorische vaardigheden een wisselwerking is tussen verschillende factoren. Volman en Wimmers (2006) hebben deze theorie als volgt beschreven: “Het is een natuurwetenschappelijke benadering waarbij de relatie tussen het kind en zijn omgeving centraal staat”. Volgens de DST ontstaan motorische vaardigheden, ook wel coördinatiepatronen genoemd, uit een wisselwerking tussen verschillende subsystemen. Daarnaast spelen ook de motivatie van het kind, de omgeving en de taak een belangrijke rol.

Tijdens een gymles is het belangrijk dat een kind gemotiveerd wordt door de docent en de taak dient afgestemd te zijn op het kind. Het moet niet te moeilijk en niet te makkelijk zijn, maar juist uitdagend. Ook moet de omgeving goed afgestemd zijn op de taak. Als de ruimte te klein is voor een opdracht waar je veel plaats voor nodig hebt lukt het niet. Het is dus best lastig om alles op elkaar af te stemmen zodat je het onderste uit de kan kunt halen bij ieder kind. Voor een groepsdocent is dit een stuk moeilijker dan voor een vakdocent lichamelijke opvoeding.

De inhoud van het bewegingsonderwijs kan vorm gegeven worden door middel van een methode. De methode bewegingsonderwijs in het speellokaal (Hazelebach, 1998) lijkt van de twee methodes die het Sportbedrijf in bezit heeft de meest geschikte. Of dit de meest geschikte methode is die op de markt is moet nader onderzocht worden.

Tips voor de scholen die deelgenomen hebben aan dit onderzoek zijn te vinden in bijlage XI. Een aanbeveling voor een opzet voor een totaalaanbod is te vinden in bijlage XII.

Beantwoorden onderzoeksvraag

De antwoorden op de vier pijlers die onderzocht zijn, leiden tot het beantwoorden van de centrale onderzoeksvraag.

Hoe kan ik ervoor zorgen dat de leerlingen van groep 1 en 2, op twee reguliere basisscholen waar ik werkzaam ben, een totaal beweegaanbod krijgen wat er toe leidt dat 80% van de leerlingen in groep 3 voldoen aan de vaardigheden die bij de leeftijdsnormen in het leerlingvolgsysteem van van Gelder en Stroes vastgesteld zijn?

1. Ik kan ervoor zorgen dat de docenten van groep 1 en 2 een jaarplanning maken voor het bewegingsonderwijs. Dit leidt tot een gevarieerd programma gedurende het schooljaar.
2. Ik kan ervoor zorgen dat het aantal minuten bewegingsonderwijs dat volgens de inspectie gehaald moet worden ook ingepland wordt in het rooster. Dit leidt tot voldoende tijd om de vaardigheden te oefenen.

3. Ik kan ervoor zorgen dat de docenten de beschikking hebben over een lesmethode. Dit leidt tot een gevarieerd programma gedurende het schooljaar. En het kost de docenten weinig voorbereidingstijd.
4. Ik kan ervoor zorgen dat de docenten de beschikking hebben over gymlessen die op de speelplaats uitgevoerd kunnen worden. Dit leidt tot een geleid buitenspel wat de motorische ontwikkeling kan ondersteunen.
5. Ik kan ervoor zorgen dat de docenten de leerlingen leren uitdagen in bewegingssituaties. Dit leidt tot de motorische ontwikkeling van de leerlingen, omdat ze in uitdagende situaties hun aanwezige competenties ontwikkelen.
6. Ik kan ervoor zorgen dat de docenten weten welke materialen er nodig zijn voor groep 1 en 2. Dit leidt ertoe dat alle vaardigheden ook geoefend kunnen worden.
7. Ik kan ervoor zorgen dat de docenten op een effectieve manier leiding geven, bijvoorbeeld door impliciet leren door middel van beeldspraak. Dit leidt tot motorisch leren, waardoor de prestaties toenemen.

Deze zeven punten kunnen op de volgende manieren gerealiseerd worden. Door:

- Samen met de docenten en de directie een planning te maken zodat voldoende gymtijd ingepland wordt.
- Onderzoek te doen naar de meest geschikte lesmethode en deze aan te schaffen of aan te laten schaffen.
- Onderzoek te doen naar de meest geschikte lessen voor buiten en deze aan te schaffen of deze aan te laten schaffen.
- Het organiseren van studiedagen of studiemiddagen voor docenten waar onderwerpen als leiding geven, materiaalgebruik, motorische ontwikkeling en motorisch leren aan bod komen.

Verbeterpunten onderzoek

Ieder onderzoek kent beperkingen en heeft punten waarop het verbeterd kan worden. Bij dit onderzoek zijn dat de volgende punten.

- Ik heb alleen gekeken naar het wel of niet halen van de normen van het leerlingvolgsysteem. Na de tweede screening heb ik deze normen ook gehanteerd en een individuele vergelijking gemaakt bij alle leerlingen die twee keer getest zijn. Ik kon zo vooruitgang, achteruitgang en geen veranderingen achterhalen. Wat ik niet heb uitgewerkt

is hoeveel een kind vooruit of achteruit is gegaan. Kan een kind in plaats van 10 keer nu 11 keer of al 15 keer hinkelen?

- Ook als een kind al de maximale score haalde bij zijn leeftijd, kon ik na de tweede screening geen verandering meten. Als een 5-jarig kind al kon huppelen, werd hij de tweede keer ook getest op huppelen omdat dit bij de leeftijd van 5 hoort. Of dit kind dan al andere coördinatievormen kan is niet te achterhalen.
- De normen zijn bij het onderdeel stilstaan moeilijk in te kaderen. Er wordt niet alleen gescoord op tijd, maar ook op een stabiele of een onstabiele stand. Tien seconden stabiel op één been staan is beter dan tien seconden niet stabiel op één been staan. Maar als een kind de eerste keer 10 seconden stabiel stond en de tweede keer 13 seconden niet stabiel, wat is dan beter? Voor dit onderdeel moeten andere normen vastgesteld worden om dit goed te kunnen vergelijken.
- Behalve tastbare resultaten uit de grof – motorische screening is me opgevallen dat er gedurende de tweede screening, bij groep B op school B, veel lawaai op de gang was. Leerlingen van een oudere groep waren met tafels aan het sjouwen en kwamen iedere keer langs de plek waar de test plaatsvond. De kinderen keken waar de tafels naartoe gingen. Met het gevolg dat ze naar mijn mening sneller omvielen terwijl ze op één been stonden. Uit ervaring weet ik dat stilstaan een momentopname is en afleiding ervoor kan zorgen dat ze minder lang blijven staan. Het is verstandig om leerlingen in een rustige, liefst afgeschermd ruimte te testen.
- Een derde onderzoeksmoment is aan te raden om externe factoren meer uit te kunnen sluiten. Je meet kinderen nu twee keer en ze doen het beter, slechter of hetzelfde. Wellicht voelen ze zich de tweede keer niet zo lekker of zijn ze wat moe. Slechtere scores kunnen het gevolg zijn van verschillende factoren. Als je de kinderen drie keer test kun je in ieder geval al zien wat er het meest gescoord wordt door een kind. Als het twee van de drie keer goed gaat en één keer niet, is het meest gescoorde beeld dat het goed gaat. Je weet dan dat het kind het in zich heeft en dat het geen toevalstreffer was.

Vervolgonderzoek

Op een aantal gebieden is extra onderzoek gewenst. Namelijk:

- Het gehanteerde leerlingvolgsysteem. De normen zijn gebaseerd op 1500 leerlingen.

Vragen die beantwoord kunnen worden in een dergelijk onderzoek zijn:

Wat voor soort bewegingsonderwijs hadden deze leerlingen?

Voldeed dat aan de normen van de inspectie?

Hadden ze een vakleerkracht en volgden ze structureel een methode?

Kunnen 1500 leerlingen, alle leerlingen in Nederland vertegenwoordigen?

Is er wellicht ook een verschil tussen leerlingen die in een grote stad wonen en leerlingen die op het platteland wonen? En waar woonden de 1500 leerlingen die getest zijn?

Hebben kinderen nu nog hetzelfde beweegpatroon als in de tijd dat de normen vastgesteld zijn?

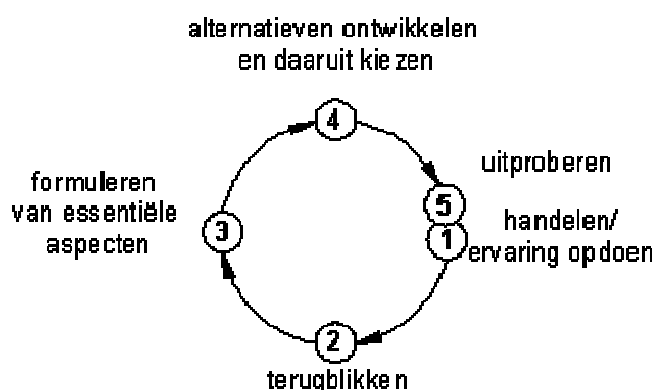
Daarnaast vraag ik me af wat het belang is van het staan op één been of het kunnen maken van skisprongen. Gaan kinderen beter bewegen als ze langer op één been kunnen staan? Of vindt een kind het makkelijker om met vriendjes buiten te spelen als het skisprongen kan maken? Ik zou ook onderzoek willen doen naar motorische tests en leerlingvolgsystemen die gehanteerd worden. Ik weet dat er basisscholen zijn die een methode hanteren voor alle vakgebieden. Hier komt dus ook het bewegingsonderwijs in terug. Pas als alle opties naast elkaar liggen kan er naar mijn mening een goede keus gemaakt worden. Want als ieder kind zich anders ontwikkelt, zal er een instrument moeten zijn dat daar rekening mee houdt.

- Welke buitenspelmethodieken zijn er? En kunnen die ingezet worden om een gymles die normaal gesproken binnen plaats zou vinden te vervangen?
- Welke methoden zijn er op de markt voor groep 1 en 2? En welke is het meest geschikt voor Venlose basisscholen?

Aanpak Sportbedrijf

Er staan al een aantal acties gepland die het Sportbedrijf zal ondernemen met betrekking tot het bewegingsonderwijs in groep 1 en 2. Deze acties zijn te vinden in bijlage XIII.

Hoofdstuk 6. Evaluatie

Gedurende de opleiding hebben we regelmatig gebruik gemaakt van de reflectiecyclus van Korthagen. Ik heb dit ervaren als een prettige manier van evalueren en wil deze cyclus gebruiken om dit praktijkonderzoek te evalueren. De cyclus bestaat uit vijf fases.

Fase 1. Ervaringen opdoen.

Wat wilde ik bereiken, waar wilde ik op letten en wat wilde ik uitproberen?

Het onderwerp voor dit praktijkonderzoek is eigenlijk ontstaan uit mijn onvrede over de manier waarop we in Venlo vanuit het Sportbedrijf omgaan met het screenen van leerlingen. Ik had zo mijn twijfels over het meetinstrument. Ik vroeg me af of we wel de juiste kinderen eruit haalden met de screening en de rol van de groepsdocent kan naar mijn mening beter ingevuld worden. Want waarom zouden wij tijd, geld en energie steken in het geven van MRT op een school waar het bewegingsonderwijs niet voldoet in groep 1 en 2? We zijn dan bezig met het opruimen van de rommel die iemand anders achtergelaten heeft. Mijn eerste plannen waren te uitgebreid om te kunnen onderzoeken. Ik wilde zowel het meetinstrument, het beweegaanbod, de rol van de docenten, de gegevens van leerlingen van voorgaande jaren en nieuwe meetgegevens meenemen. Dit zou te groot en te uitgebreid worden en geen praktijkonderzoek meer zijn. Na het maken van een kleinere opzet en een bijeenkomst met mijn critical friends is mijn onderzoek meer ingekaderd en zijn er nog vervolgonderzoeken nodig om alle dingen die ik oorspronkelijk wilde weten te achterhalen.

Fase 2. Terugblikken op het handelen.

Gedurende het onderzoek heb ik enkele malen de opzet veranderd. De indeling van de deelvragen heb ik regelmatig aangepast. Eerst was het een opsomming, daarna heb ik het verdeeld in drie pijlers. Ik was daar niet helemaal tevreden over omdat ik het gevoel had dat ik een onderzoeksgebied mistte en heb er uiteindelijk vier pijlers van gemaakt. En zo zijn er

meer dingen die ik tijdens het onderzoek nog aangepast heb. Deelvragen geschrapt, nieuwe bronnen gezocht terwijl ik het theoretisch onderzoek eigenlijk al ‘af’ had. Af en toe bleef er iets knagen en was het voor mijn gevoel niet goed genoeg. Ik heb toen nieuwe bronnen gezocht om het te kunnen verbeteren. Vooral het zoeken naar bronnen heb ik als erg tijdrovend ervaren. Toch had dit ook een leuk aspect. Als ik een theoretische onderbouwing tegenkwam van mijn vermoedens kreeg ik daar een goed gevoel over. Zo stond ik niet achter het leerlingvolgsysteem. Ik had er zelf al twijfels over en een docent vertelde gedurende de opleiding dat het achterhaald was. Toen ik in de literatuur zag dat de gehanteerde theorieën die het leerlingvolgsysteem onderbouwen achterhaald waren, voelde dat goed.

Op een gegeven moment heb ik een tijdschema voor mezelf opgesteld om ervoor te zorgen dat ik aan het einde van het schooljaar voldoende tijd zou hebben om alles uit te werken. Dit is niet helemaal gelukt. Omdat er bij iedere school evenveel schoolweken tussen de eerste en tweede screening moest zitten om de betrouwbaarheid van de meetgegevens te waarborgen, kon ik bij school C pas eind mei de tweede screening uitvoeren. Ik heb toen de dagen erna vrij gepakt van mijn werk zodat ik de tijd had om dit goed te verwerken. Ik zou het zonde vinden als het op het einde mis zou gaan, terwijl ik er een periode veel tijd en energie ingestoken heb. Omdat ik niet in het onderwijs werkzaam ben en dus geen schoolvakanties heb, moest ik avonden en weekenden reserveren om aan het onderzoek te werken.

Fase 3. Bewust worden van essentiële aspecten.

Ik merk dat ik het jammer vind dat ik niet alle antwoorden heb gekregen op mijn originele vragen. Ik vind het jammer dat ik op bepaalde punten aanbevelingen heb moeten doen voor verder onderzoek. Ik wilde namelijk een aantal dingen onderzoeken, maar daar was in dit onderzoek geen plaats voor. Zoals een onderzoek naar het leerlingvolgsysteem en andere alternatieven. Hierover heb ik een aanbeveling gedaan.

Fase 4. Formuleren van handelingsalternatieven.

Als ik nog een keer een praktijkonderzoek uit zou voeren zou ik zeker weer een tijdsplanning maken. Ik kan me goed aan planningen houden en dit werkt voor mij prima. Ik zou eerder afspraken maken met een controleschool. Ik heb ze nu pas benaderd nadat ik de afspraken op

school A en B had staan. Dit had wellicht op het einde meer ruimte gegeven om de gegevens van school C uit te werken. Ik ben erachter gekomen dat het erg fijn is als critical friends of mensen uit de omgeving meedenken. Je komt tot een beter resultaat omdat zij net iets anders denken of ergens tegenaan kijken dan jij zelf. Mocht ik nog een keer een praktijkonderzoek uitvoeren zou ik zeker gebruik maken van critical friends, zoals collega's.

Fase 5. Ervaringen opdoen

Fase 5 is hetzelfde als fase 1. De cyclus start opnieuw en alle inzichten die opgedaan zijn worden meegenomen. Ik ga de cyclus niet opnieuw doorlopen met een onderzoek, maar gedurende dit onderzoek ben ik dingen tegengekomen die mij als persoon veranderd hebben of die mijn praktijk veranderd hebben.

Het literatuuronderzoek heeft er toe geleid dat ik nieuwe inzichten heb opgedaan over motorische ontwikkeling en motorisch leren. Het verschil is me duidelijk geworden en ik kan dit verschil toepassen in de praktijk. Ik heb eerder al geschreven dat ik vind dat de school verantwoordelijk is voor het motorisch leren. Zij moeten namelijk het aanbod verzorgen. Hierdoor leren kinderen. De motorische ontwikkeling is een gevolg van het aanbod, het kind zelf, zijn omgeving, de lesgeefstijl, enzovoorts. Motorische ontwikkeling is wat dat betreft complex wat betekent dat je als MRT'er een goed programma neer moet zetten. Zowel op scholen als in mijn eigen praktijk moet ik mijn lesgeefstijl op het kind aanpassen. Ik wil de kinderen proberen impliciet te laten leren door de focus op het doel te leggen. De uitvoering komt dan vanuit het kind zelf. Uit de literatuur blijkt dat bewegingen dan beter geautomatiseerd raken. Daarnaast moet ik als MRT'er een uitdagende leeromgeving bieden wat het kind aanspoort om te willen uitproberen en oefenen. In de praktijk probeer ik dit al toe te passen, maar ik merk dat ik nog regelmatig in mijn oude patroon verval en uitleg hoe de oefening precies moet.

Literatuurlijst

Berden, D., Crits, M., de en Noerens, M. (2004). *Kleuters bewegen; een lessenspakket bewegingsopvoeding voor kleuters*. Uitgeverij De Boeck nv, Antwerpen.

Cranenburgh, B. Bewerkt door Borghouts, L. (2009). *Motorisch leren: nieuwe inzichten voor het bewegingsonderwijs*. KVLO, 8, 4-7.

Empelen, van R., Nijhuis-van der Sanden, R. & Hartman, A. (2008). *Kinderfysiotherapie*. Elsevier gezondheidszorg, Maarssen.

Gelder, W., van & Stroes, H. (2002). *Leerlingvolgsysteem bewegen en spelen; over observeren, registreren en extra zorg*. Elsevier, Maarssen.

Harinck, F. (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Garant-Uitgevers N.V., Antwerpen-Apeldoorn.

Hazelebach, C., et al., (1998). *Bewegingsonderwijs in het speellokaal*. 't Web, Werkgroep Bewegingsonderwijs, Zwolle.

Loo, van der, H.M.P.G. (2000). *Lichamelijke opvoeding op de basisschool*. Wolters Noordhoff, Groningen.

Meihuizen-de Regt, M.J., Moor, de, J.M.H. & Mulders, A.H.M. (2003) *Kinderrevalidatie*. Koninklijke van Gorcum, Assen.

Noordstar, J. (2009). *Motoriek in de basisschool*. Uitgeverij Bekadidact, Baarn.

Raadsveld, B., Swijtink, Z. (2000). *Planmatig bewegingsonderwijs*. Swets & Zeitlinger BV, Lisse.

Wagemaker, Y & Hampsink, M. (jaartal niet bekend) *Beweegkriebels*. Nationaals Instituut voor Sport en Bewegen.

Websites

Afbeelding reflectiecyclus van Korthagen. Verkregen op 15-05-2010 van:

[http://www.icto.ic.uva.nl/surf/nl_portfolio/Handboek/Hoofdstukken/Images/Figuur2-3 EN Figuur 4-1 Korthagen Reflectie.gif](http://www.icto.ic.uva.nl/surf/nl_portfolio/Handboek/Hoofdstukken/Images/Figuur2-3_EN_Figuur_4-1_Korthagen_Reflectie.gif)

Hoogendijk, M. (2007). *Verplicht aantal uren bewegingsonderwijs in het primair onderwijs?*

Aantal uren bewegingsonderwijs. Verkregen op 08-05-2010 van:

<http://www.kvlo.nl/sf.mcgi?816>

Kerdoelen bewegingsonderwijs. Verkregen op 08-05-2010 van:

<http://www.waarden.org/studie/hoeken/3bronnen/kerndoelen.html>

Kerdoelen bewegingsonderwijs. Verkregen op 14-05-2010 van:

<http://www.slo.nl/primair/kerndoelen/>

Reflectiecyclus van Korthagen. Verkregen op 15-05-2010 van:

http://nl.wikipedia.org/wiki/Reflectiecyclus_van_Korthagen

BIJLAGEN

BIJLAGE I. Respons vragenlijst docenten

Vraag	School A	School B.1	School B.2	School C
1. Hoeveel gymlessen heeft groep 1 en 2 per week?	1x in de gymzaal, en 2x in de speelzaal.	Er staat drie keer per week op het rooster maar bij goed weer is dat minder (meestal 2x per week).	Er staat drie keer per week op het rooster maar bij goed weer is dat minder (meestal 2x per week).	2 gymlessen per week.
2. Hoe lang duurt 1 gymles? (De effectieve gymtijd, zonder reistijd en omkleden)	60 minuten, het hele blok voor de eerste pauze.	Ongeveer 35 minuten.	35 tot 40 minuten.	45 minuten
3. Door wie wordt de gymles gegeven?	Docente	Groepsleerkracht	Groepsleerkracht of stagiaire.	Groepsdocenten
4. Wordt er in groep 1 en 2 gebruik gemaakt van een methode? Zo ja, welke?	Bewegingsonderwijs in het speellokaal. Eigen schema gemaakt waarmee gewerkt wordt.	Incidenteel, een (kaartenbak/ orthotheek uitgegeven door gemeente).	Op Internet zoeken we lesideeën en we maken ook wel gebruik van lessen van beweegkriebels.	Nee
5. Wordt deze methode structureel gebruikt door alle docenten van groep 1 en 2?	Het is een naslagwerk, ook eigen ideeën worden gebruikt.	Nee	Nee, soms. We hebben ook van de gemeente Venlo gymkaarten, maar meestal haal ik de les van bijv. Internet af.	Niet van toepassing
6. Zijn er volgens u voldoende geschikte materialen aanwezig voor de gymlessen? Waarom wel of niet?	Speelzaal: materialen zijn verouderd en zwaar, er zijn geen ballen, er is weinig materiaal en alles moet met 2 personen opgebouwd worden. Vanwege het overblijven, kan niks blijven staan.	Soms mis ik mogelijkheden voor de allerjongsten.	Ja, hoepels, banken, klimtoestellen, nu beter vanwege spullen die de peuterspeelzaal mee heeft gebracht. Zoals kleurenmatjes, kleurenwasknijpers en foam	We hebben voldoende, behalve ballen. Maar die zijn nu wel besteld.

	Gymzaal: voldoende materialen.		stapelfiguren.	
7. Worden er wel eens gymlessen afgezegd. O ja, om welke reden en hoe vaak gebeurt dit op jaarbasis?	Voor de spellenmorgen, de creatie morgen en als het podium van Sinterklaas er staat. 3x per jaar.	Ja, gymlessen staan vaak in de ochtend gepland en dit komt niet altijd goed uit. Bij goed weer wordt er veel buiten gespeeld i.p.v. de gymless.	Ja, zeker wanneer het goed weer is (dan erg benauwd in speelzaal) of bijvoorbeeld voor MRT of sociale vaardigheidstraining.	Ja, incidenteel. Bijvoorbeeld de afgelopen drie weken op woensdag door de musical die we hebben uitgevoerd.
8. Waar gymt groep 1 en 2? Gymzaal of speelzaal?	1 x in de gymzaal, 2x in de speelzaal.	De speelzaal.	In de speelzaal en soms buiten.	In de Bantuin, een zaal van het gemeenschapshuis.
9. Noteer hier, indien gewenst, overige opmerkingen over het bewegingsonderwijs.	Lessen uit bewegingsonderwijs in het speellokaal zijn ingewikkeld voor sommige kinderen. Op zoek naar oefenstof speciaal voor kleuters, leuke spelletjes, spelonderwijs bezig zijn. Ook hebben een aantal leerlingen taalproblemen, ze hebben vaak niet op de peuterspeelzaal of kinderdagverblijf gezeten en hebben een achterstand in vergelijking met de rest.		Er gaat veel tijd zitten in het aan- en uitdoen van de gym schoenen. Het opzetten en afbreken is best lastig i.v.m. culturele activiteiten zoals dansen wat na school gegeven wordt.	Wij kunnen niet elke dag in de zaal en ervaren dit als een gemis.
10. Hoe vaak spelen de kinderen van groep 1 en 2 buiten?	2x in de week minimaal, ze hebben drie middagen les, liefst elke middag naar buiten. Afhankelijk van weer.	Bij mooi weer dagelijks.	Minimaal 1x per dag, maar meestal toch wel 2 keer. Afhankelijk van het weer en programma.	Elke dag 1 tot 2 keer.
11. Hoe lang per keer zijn ze dan buiten?	30 minuten.	30 minuten tot 1 uur.	In de lente/zomer wel een uur, soms een halve middag.	's Morgens ongeveer een uur en 's middags een half uur tot 45 minuten.
12. Is het buiten spelen	Beide, ze spelen in de zandbak, op	Beiden.	Het is vaker vrij, maar wij	Vrij

vrij of vinden er ook geleide activiteiten plaats?	de speeltoestellen en als de andere leerlingen binnen zijn doen we ook spelletjes.		bieden ook wel activiteiten aan, zoals schipper mag ik overvaren of elastieken, krijten en touwtje springen.	
13. Zijn er volgens u voldoende geschikte materialen ter beschikking voor het buitenspelen?	Er zijn zandbakspullen, klossen, paardentuigjes. Ballen zijn besteld en er zijn 3 skelters. Deze zijn oud en zwaar.	Nee, met name fietsen/karren, klimmateriaal en schommels.	Er mogen nog meer karren op de kleuterspeelplaats komen. Ook de aankleding mag vriendelijker.	Ja
14. Noteer hier, indien gewenst, overige opmerkingen over het buitenspelen.	Graag ballen, een step en een lichte skelter erbij hebben.		De kinderen spelen ook heel graag bijv. met bladeren die gevallen zijn. Daar zijn wel eens discussies over geweest (dat het niet allemaal even netjes uit ziet als alle bladeren er blijven liggen).	De speelplaats is (nog) te heet in de zomer.
15. Zijn er voor groep 1 en 2 andere sportieve activiteiten gedurende het schooljaar, naast de gymles en het buitenspelen? Zo ja, welke?	Spelendag, 1x per jaar voor de hele school. Op het beachcomplex 1x per jaar sportdag. Groep 1, 2 en 3 doen dan spelletjes. Er zijn geen naschoolse activiteiten voor groep 1 en 2.	1x per jaar sportdag. 1x per jaar de straatspeeldag.	Sportdag.	De sportdag en straatspeeldag.
16. Zijn er dingen die jullie nodig hebben om het bewegingsonderwijs op een goede manier in te richten, waarover jullie nu niet beschikken?	Vakdocent lichamelijke opvoeding, stagiaire nodig om veilig bij zaal te komen (kinderen moeten naast drukke weg lopen), een helpende hand te bieden, om spullen mee klaar te zetten en om in 2 vakken te werken.		We zouden nog graag wat klim – en klatermateriaal erbij willen, maar ook voor ieder kind een zachte bal.	Nee
17. Hebben jullie een	Nee	Nee.	Nee, maar dat is wel	Ja, voor groep 4 tot en

vakleerkracht voor de gymlessen?			gewenst.	met 8.
18. Zijn er docenten die niet bevoegd zijn, maar wel bewegingsonderwijs geven?	Ja, ongeveer 3. Er zijn 6-7 groepsdocenten. We hebben wel gesproken over dit probleem, maar nog geen oplossing.	Op dit moment binnen de kleuterbouw niet.	Nee, die moeten hun lessen overdragen aan iemand die dat wel mag. (Pabostudenten die na een bepaalde periode zijn afgestudeerd en geen speciaal gympakket hebben gehad).	Ja
Overige opmerkingen en reacties.	De spellen in de methode zijn te moeilijk voor veel kleuters. Materiaal gebrek. Scholing zou een optie kunnen zijn voor andere docenten, zelf werk ik niet meer zo lang, dus dat hoeft voor mij niet meer.		Ik vind lesideeën altijd welkom en ben er ook voorstander van als er gastlessen gegeven worden. Ik vind dat je altijd van elkaar kunt leren!	

BIJLAGE II Onderdelen grof – motorische screening.

Stilstaan op 1 been. Zowel links als rechts.	4 jaar	Staat 3 seconden op 1 been, links of rechts	Aandachtspunten: voet moet op dezelfde plek blijven staan, niet de benen tegen elkaar duwen, de andere voet mag de grond niet raken. Zodra dit gebeurt stopt de
	5 jaar	Staat tien seconden op 1 been, links en rechts, mag niet stabiel zijn	tijd. Er is ook een verschil tussen een stabiele en onstabiele stand. Dit wordt aangegeven met ns (niet stabiel) en s (stabiel).
	6 jaar	Staat 10 seconden op 1 been, zowel links en rechts, moet stabiel zijn	Bij 30 seconden ligt de afkapwaarde. Langer hoeft niet geobserveerd te worden omdat dit voor de score geen gevolgen heeft.
	7 jaar	Staat 30 seconden op 1 been, zowel links en rechts, mag niet stabiel zijn	
Springen – kracht Hinkelen, zowel links als rechts	4 jaar	Hinkelt 3 keer, links of rechts	Vanaf 6 jaar en iedereen die binnen 2 maanden 6 wordt heb ik een stuk van 9 meter laten hinkelen. Bij deze opdracht kun je goed meten of de benen sterker geworden zijn. Iedereen van 4 en 5 jaar hinkelen zo lang als ze kunnen, zowel links als rechts.
	5 jaar	Hinkelt 10 keer, links of rechts	De beweging moet kaatsend zijn.
	6 jaar	Hinkelt 10 keer, links en rechts	Hinkelen op de plaats afgekapt vanaf 20 keer.
	7 jaar	Hinkelt een stuk van 9 m en heeft daar maximaal 11 en 12 hinkels voor nodig.	2 pogingen per kind.

Springen – coördinatie	4 jaar	Springt met 2 benen, 3x als een kangoeroe vooruit. Kan huppelen	Aandachtspunten bij de skisprongen en wisselsprongen: als de onderdelen niet kaatsend uitgevoerd worden, de heupen meedraaien of van de plaats af gegaan wordt, is de uitvoering niet goed.
	5 jaar		
	6 jaar	Maakt 10 skisprongen over een lijn	
	7 jaar	Maakt 20 snelle wisselsprongen over een lijn	
Stuitten	4 jaar	Kan een ballon 6 keer of vaker hooghouden	Aandachtspunten: dezelfde soort ballon gebruiken bij alle screeningen en dezelfde bal. Een vele grotere of kleinere ballon betekent een andere traagheid. En een andere bal kan harder/zachter stuitten.
	5 jaar	Kan 'laat vallen – 1 stuit – pak' 5 van de 6 keer goed uitvoeren	
	6 jaar	Kan 15 keer achter elkaar stuitten met de voorkeurshand	
	7 jaar	Kan 15 keer achter elkaar stuitten met beide handen	

BIJLAGE III Uitwerking screening 1 en 2**Screening 1 school A**

Datum: 4 februari 2010

Tijd: 13:30 – 15:30 uur

Locatie: Speelzaal in de school

Aantal leerlingen per sessie: 1

Onderdelen:

- Stilstaan (gemeten met stopwatch)
- Springen – kracht
- Springen – coördinatie
- Stuiten (paarse bal met sterren)

Schoenen: Aan

Leeftijd in tabel: Leeftijd waarop gescreend is

Rode arcering: Score onder norm leerlingvolgsysteem

Nummer leerling + Leeftijd	Stilstaan S = stabiel Ns = niet stabiel		Springen – kracht Getal = aantal hinkels op zelfde plaats 9 m = aantal hinkels over 9 m		Springen - coördinatie	Stuiteren > = meer dan	Opmerkingen
	Rechts	Links	Rechts	Links			
A1 – 4 jaar	10 ns	10 ns	18	22	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
A2 – 4 jaar	8 ns	3 ns	2	3	Huppelt niet Kangoeroe sprong 3x	Laat vallen + pak > 6x	
A3 – 4 jaar	10 ns	10 ns	36	34	Huppelt Kangoeroe sprong 3x	Laat vallen + pak > 6x	
A4 – 4 jaar	17 ns	30 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
A5 – 4 jaar	4 ns	12 ns	> 20	18	Huppelt	9x ballon hooghouden Laat vallen + pak 4 van de 6	
A6 – 4 jaar	x	x	x	x	x	x	x
A7 – 4 jaar	10 ns	5 ns	5	6	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	Volgt bal niet met ogen
A8 – 4 jaar	12 ns	10 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
B1 – 7 jaar	30 s	30 s	9m: 15	9m: 14	Huppelt niet Skisprongen: 10 Wisselsprongen: lukt niet	R: 15x L: 15x	Spreekt slecht Nederlands
B2 – 5 jaar	15 ns	25 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
B3 – 5 jaar	10 ns	30 s	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	

B4 – 5 jaar	3 ns	10 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x Stuiten R: 15x	Getest als 5-jarige ipv 6-jarige.
B5 – 5 jaar	3 ns	10 ns	> 20	14	Huppelt niet goed Kangoeroe 3x	Laat vallen + pak > 6x	
B6 – 5 jaar	3 ns	10 ns	12	10	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
B7 – 6 jaar	18 ns	25 ns	9m: 17	9m: 24 9m niet vol kunnen houden	Huppelt Skisprongen: 3 Wisselsprongen: 10	Laat vallen + pak > 6x Stuiten rechts: 2x	
B8 – 6 jaar	10 ns	10 ns	9m: 15	9m: 14 9m niet vol kunnen houden	Huppelt Skisprongen: lukt niet Wisselsprongen: 4	Rechts: 15x stuiten Links: 4x stuiten	
B9 – 6 jaar	10 ns	5 ns	9m: 11	9m: 11	Huppelt Skisprongen: 3 Wisselsprongen: 10	Rechts: 15x stuiten Links: 15x stuiten	
B10 – 5 jaar	10 ns	10 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
B11 – 5 jaar	x	x	x	x	x	x	x
B12 – 5 jaar	x	x	x	x	x	x	x
B13 – 5 jaar	10 ns	30 ns	8	8	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	

Screening 2 school A

Datum: 15 april 2010
 Tijd: 13:30 – 15:30 uur
 Locatie: Speelzaal in de school
 Aantal leerlingen per sessie: 1
 Onderdelen: Stilstaan (gemeten met stopwatch)
 Springen – kracht
 Springen – coördinatie
 Stuiten (paarse bal met sterren)
 Schoenen: Schoenen aan, behalve 3 kinderen die teenslippers aan hadden.
 Zij hebben de oefeningen op de blote voeten uitgevoerd.
 Leeftijd in schema: Leeftijd waarop gescreend is.
 Rode arcering: Score onder norm leerlingvolgsysteem.

Nummer leerling + Leeftijd waarop gescreend	Stilstaan S = stabiel Ns = niet stabiel		Springen – kracht Getal = aantal hinkels op zelfde plaats 9 m = aantal hinkels over 9 m		Springen - coördinatie	Stuiten > = meer dan	Opmerkingen
	Rechts	Links	Rechts	Links			
A1 – 4 jaar	30 ns	25 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
A2 – 4 jaar	10 ns	8 ns	> 20	5	Huppelt Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
A3 – 4 jaar	21 s	30 ns	> 20	11	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
A4 – 4 jaar	30 ns	30 s	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
A5 – 4 jaar	11 ns	4 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
A6 – 4 jaar	Ziek						
A7 – 4 jaar	30 ns	30 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
A8 – 4 jaar	10 ns	30 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
B1 – 7 jaar	30 ns	30 ns	9m: 10	9m: 11	Huppelt niet Skisprongen: 4 Wisselsprongen: 10	R: 15 stuiten L: 15 stuiten	
B2 – 5 jaar	13 ns	16 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
B3 – 5 jaar	Verhuisd						
B4 – 5 jaar Had 6 jaar moeten zijn.	10 ns	20 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak 5 v.d. 6	Gescreend als 5-jarige. Vorige keer fout berekend.

B5 – 5 jaar	3 ns	3 ns	8	15	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	Deed niet serieus mee
B6 – 5 jaar		11 ns	12	11	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
B7 – 6 jaar		10 ns	9m: 14	9m: 20	Huppelt Skisprongen: 5 Wisselsprongen: 13	R: 4x Laat vallen + pak > 6x	
B8 – 6 jaar		10 ns	9m: 12	9m: 13	Huppelt Skisprongen: 3 Wisselsprongen: 16	R: 15 stuiten L: 15 stuiten	
B9 – 6 jaar		5 ns	9m: 11	9m: 9	Huppelt Skisprongen: 5 Wisselsprongen: 20	R: 15 stuiten L: 15 stuiten	
B10 – 5 jaar		5 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
B11 – 6 jaar		11 ns	9m: 12	9m: 13	Huppelt Skisprongen: 3 Wisselsprongen: 11	R: 15 stuiten L: 5 stuiten	
B12 – 5 jaar		7 ns	17	16	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
B13 – 5 jaar		19 ns	18 ns	18	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	

Screening 1 school B

Datum: 9 februari 2010 en 11 februari 2010
 Tijd: 13:15 – 15:15 uur
 Locatie: Speelzaal in de school (groep A)
 In de gang op de bovenverdieping (groep B)

Aantal leerlingen per sessie: 1

Onderdelen:
 Stilstaan (gemeten met stopwatch)
 Springen – kracht
 Springen – coördinatie
 Stuiten (witte bal uit speelzaal)

Schoenen: Aan

Leeftijd in tabel: Leeftijd waarop gescreend is

Rode arcering: Score onder norm leerlingvolgsysteem

Nummer leerling + Leeftijd	Stilstaan		Springen – kracht		Springen - coördinatie	Stuiten > = meer dan	Opmerkingen
	Rechts	Links	Rechts	Links			
A1 – 5 jaar	8 ns	3 ns	> 20	3	Huppelt	Laat vallen + pak > 6x	
A2 – 4 jaar	3 ns	10 ns	3	17	Huppelt	Ballon 11x hooghouden Laat vallen + pak: 3 v.d. 6	
A3 – 4 jaar	15 ns	20 ns	> 20	8	Huppelt	Laat vallen 6 v.d. 6 (vangt bal op in armen) Ballon: 8x hooghouden	
A4 – 4 jaar	4 ns	4 ns	6	10	Huppelt niet Kangoeroe sprong: 3	Laat vallen + pak: 3 v.d. 6 Ballon: 7x hooghouden	
A5 – 5 jaar	x	x	x	x	x	x	x
A6 – 4 jaar	x	x	x	x	x	x	x
A7 – 4 jaar	2 ns	2 ns	2	Lukt niet	Huppelt niet Kangoeroe sprong: 3	Laat vallen + pak: 2 v.d. 6 Ballon: 5x hooghouden	
A8 – 4 jaar	7 ns	3 ns	2	1	Huppelt niet Kangoeroe sprong: 3	Laat vallen + pak: 5 v.d. 6	
A9 – 4 jaar	Ziek						

A10 – 4 jaar	10 ns	13 ns	17	15	Huppelt	Laat vallen + pak: 1 v.d. 6 Ballon: 2x hooghouden	
A11 – 4 jaar	6 ns	3 ns	2	1	Huppelt niet Kangoeroe sprong: 3	Laat vallen + pak: 3 v.d. 6 Ballon: 3x hooghouden	
A12 – 5 jaar	16 ns	20 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak: lukt niet Ballon: 2x hooghouden	
A13 – 6 jaar	10 ns	6 ns	9m: 13	9m: 12	Huppelt Skisprongen: 4 Wisselsprongen: 5	Laat vallen + pak: >6 Stuiteren rechts: 4	
A14 – 5 jaar	25 ns	30 ns	>20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak: >6	
A15 – 5 jaar	11 ns	21 ns	9	19	Huppelt	Laat vallen + pak: >6	
A16 – 5 jaar	2 ns	8 ns	17	13	Huppelt	Laat vallen + pak: 2 v.d. 6 Ballon: > 10x hooghouden	
A17 – 6 jaar	5 ns	4 ns	9m: 15	9m: 17	Huppelt Skisprongen: 3 Wisselsprongen: 13	Laat vallen + pak: 5 v.d. 6 Stuiteren rechts: 3	
A18 – 6 jaar	30 ns	8 ns	9m: 15	9m: 18	Huppelt Skisprongen: 10 Wisselsprongen: 5	Laat vallen + pak: 5 v.d. 6 Stuiteren rechts: 4x Links: 4x	
A19 – 5	12 ns	9 ns	> 20	17	Huppelt	Laat vallen + pak:	

[illegible]

[illegible]

jaar										
3B5 – 5 jaar	10 ns	10 s	> 20	15	Huppelt	6	Laat vallen + pak > 6			
3B6 – 5 jaar	5 s	5 s	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak: 5 v.d. 6				
3B7 – 6 jaar	12 s	18 s	9m: 19	9m: 16	Huppelt Skisprongen: 4 Wisselsprongen: 10	Laat vallen + pak > 6 Stuiten rechts: 5 Links: 4				
3B8 – 6 jaar	20 s	20 s	9m: 16	9m: 16	Huppelt Skisprongen: 5 Wisselsprongen: 20	Stuiten rechts: 15 Links 7				
3B9 – 5 jaar	20 ns	22 ns	> 20	> 20	Kangoeroe sprong: 3 Huppelen wil hij niet	Laat vallen + pak > 6				
3B10 – 5 jaar	5 ns	10 s	12	20	Huppelt	Laat vallen + pak: 5 v.d.6				
3B11 – 6 jaar	22 s	20 s	9m: 11	9m: 18	Huppelt met 1 been goed Skisprongen: 8 Wisselsprongen 12	Stuiten rechts: 15 Links 8				

Screening 2 school B

Datum: 20 april 2010 en 22 april 2010
Tijd: 13:15 – 15:15 uur
Locatie: Speelzaal in de school (groep A)
In de gang op de bovenverdieping (groep B)
Aantal leerlingen per sessie: 1
Onderdelen: Stilstaan (gemeten met stopwatch)
Springen – kracht
Springen – coördinatie
Stuiten (witte bal uit speelzaal)
Schoenen: Aan
Leeftijd in schema: Leeftijd waarop de leerlingen gescreend zijn
Rood: Score onder norm leerlingvolgsysteem

Nummer leerling + Leeftijd	Stilstaan S = stabiel Ns = niet stabiel		Springen – kracht Getal = aantal hinkels op zelfde plaats 9 m = aantal hinkels over 9 m		Springen - coördinatie	Stuitten > = meer dan	Opmerkingen
	Rechts	Links	Rechts	Links			
GROEP A							
A1 – 5 jaar	Afwezig						
A2 – 4 jaar	19 ns	10 ns	20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6	
A3 – 4 jaar	8 ns	20 ns	> 20	14	Huppelt	Laat vallen + pak 6 v.d. 6	
A4 – 4 jaar	6 ns	3 ns	14	16	Huppelt	Ballon 8x Laat vallen + pak 3 v.d. 6	
A5 – 5 jaar	Afwezig						
A6 – 4 jaar	8 ns	6 ns	8	2	Huppelt	Laat vallen + pak 6 v.d. 6	
A7 – 4 jaar	3 ns	1 ns	> 20	Lukt niet	Kangoeroe lukt	Ballon 8x Laat vallen + pak 2 v.d. 6	
A8 – 4 jaar	3 ns	3 ns	2	6	Huppelt niet Kangoeroe lukt	Laat vallen + pak 5 v.d. 6	
A9 – 4 jaar	8 s	10 s	5	4	Huppelt niet. Wil het niet. Kangoeroe lukt.	Laat vallen + pak 6 v.d. 6	
A10 – 4 jaar	10 s / 16 ns	14 s	> 20	19	Huppelt	Ballon 5x Laat vallen + pak 2 v.d. 6	
A11 – 4 jaar	11 ns	4 ns	6	3	Huppelt niet Kangoeroe lukt	Laat vallen + pak 5 v.d. 6	
A12 – 5	15 s	10 s / 21 ns	> 20	> 20	Huppelt	Ballon 9x	

[illegible]

jaar		3 ns	10 ns						
1B2 – 4 jaar				20	16	Kangoeroe lukt	Ballon: 8		Ze begonnen net met het sjouwen van tafels over de gang. Veel rumoer.
1B3 – 4 jaar		Ziek							
1B4 – 4 jaar		5 ns	27 ns	13	14	Kangoeroe lukt	Ballon: 10		
1B5 – 4 jaar		5 ns	5 ns	4	2	Kangoeroe lukt	Ballon: 5		Nieuw meisje, heeft ongeveer de helft van alle lessen meegedaan na de eerste screening. Resultaten worden niet meegerekend.
2B1 – 4 jaar		3 ns	13 ns	2	3	Kangoeroe lukt	Ballon: 10		
2B2 – 4 jaar		12 ns	8 ns	3	2	Kangoeroe lukt	Ballon: 4		
2B3 – 5 jaar		Ziek							
2B4 – 5 jaar		10 s – 24 ns	10 s – 30 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 5 vd 6		
2B5 – 5 jaar		15 ns	17 s	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6 vd 6		
2B6 – 5 jaar		6 ns	2 ns	> 20	6	Kangoeroe lukt Huppelt afwisselend goed en niet goed	Laat vallen + pak > 6 vd 6		
2B7 – 4 jaar		18 s	12 ns	> 20	12	Huppelt	Laat vallen + pak > 6 vd 6		
2B8 – 5 jaar		2 ns	5 ns	1	Lukt niet	Kangoeroe lukt Huppelt niet	Ballon: 2 Laat vallen + pak > 4 vd 6		
2B9 – 4 jaar		Naar andere klas							

Screening 1 school C – controle school

Datum: Groep A: 18 maart 2010
Groep B: 25 maart 2010
Tijd: 13:15 – 15:15 uur
Locatie: Groep A: in de gang beneden in de hal
Groep B: in de speelzaal
Aantal leerlingen per sessie: 1
Onderdelen: Stilstaan (gemeten met stopwatch)
Springen – kracht
Springen – coördinatie
Stuiten (paarse bal met sterren)
Aan
Schoenen:
Leeftijd in tabel: Leeftijd waarop gescreeend is
Rode arcering: Score onder norm leerlingvolgsysteem

Nummer leerling + Leeftijd	Stilstaan		Springen – kracht		Springen - coördinatie	Stuiteren > = meer dan	Opmerkingen
	Rechts	Links	Rechts	Links			
A1 – 5 jaar	3 ns	10 ns	> 20	1	Kangoeroe sprong Huppelt niet	Laat vallen + pak 6 x	
A2 – 4 jaar	16 ns	25 ns	> 20	4	Huppelt Kangoeroe sprong	Ballon > 10x Laat vallen + pak 2x	
A3 – 4 jaar	7 ns	30 ns	14	15	Huppelt Kangoeroe sprong	Ballon 8x Laat vallen + pak 5x	
A4 – 4 jaar	4 ns	3 ns	12	3	Huppelt Kangoeroe sprong	Ballon 4x Laat vallen + pak 3x	
A5 – 4 jaar	7 ns	10 ns	12	8	Huppelt Kangoeroe sprong	Ballon 3x Laat vallen + pak 3x	
A6 – 4 jaar	30 ns	30 ns	3	3	Wil niet huppelen Kangoeroe sprong	Ballon > 10x Laat vallen + pak 5x	
A7 – 5 jaar	5 ns	3 ns	20	3	Huppelt Kangoeroe sprong	Ballon > 10x Laat vallen + pak 6x	
A8 – 4 jaar	10 ns	10 ns	15	3	Huppelt Kangoeroe sprong	Ballon 3x Laat vallen + pak 6x	
A9 – 5 jaar	10 ns	10 ns	22	20	Huppelt Kangoeroe sprong	Ballon > 10x Laat vallen + pak 6x	
A10 – 4 jaar	15 ns	10 ns	17	>20	Huppelt Kangoeroe sprong	Ballon > 10x Laat vallen + pak 6x	
B1 – 6 jaar	20 ns	30 ns	9m: 4 (haalt 9m niet)	9m: 12	Huppelt Skisprongen: 4 Wisselsprongen: 4	Rechts: 8 Links: 3 Laat vallen + pak 6x	

B2 – 5 jaar	15 ns	10 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak 6x	
B3 - x	x	x	x	x	x	X	x
B4 – 6 jaar	25 ns	20 ns	9m: 18	9m: 18	Huppelt Skisprongen: 2 Wisselsprongen: 3	Rechts: 8 stuiten Links: 2 stuiten Laat vallen + pak 6x	Pijn aan linker been
B5 – 5 jaar	8 s	14 s	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak 6x	
B6 – 6 jaar	3 ns	5 ns	9m: 24 (haalt 9m niet)	9m: 27	Huppelt Skisprongen: 3 Wisselsprongen: 12	Rechts: 1 stuiten Links: 2 stuiten Laat vallen + pak 6x	
B7 – 5 jaar	13 ns	14 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak 6x	
B8 – 6 jaar	8 ns	15 ns	9m: 13	9m: 16	Huppelt Skisprongen: 10 Wisselsprongen: 20	Rechts: 15 stuiten Links: 15 stuiten	
B9 – 6 jaar	3 ns	3 ns	9m: 22	9m: 20 (haalt 9m niet)	Huppelt Skisprongen: 2 Wisselsprongen: 0	Rechts: 2 stuiten Links: 1 stuiten Laat vallen + pak 5x	Valt vaak op de grond
B10 – 6 jaar	x	x	x	x	x	x	x
B11 – 5 jaar	9 ns	11 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak 6x	
B12 – 6 jaar	30 ns/ 10 s	30 ns/ 10 s	9m: 19	9m: 18	Huppelt Skisprongen: 3 Wisselsprongen: 0	Rechts: 15 stuiten (bal blijft laag) Links: 4 stuiten	
B13 – 6 jaar	30 ns	30 s	9m: 16	9m: 16	Huppelt Skisprongen: 10 Wisselsprongen: 20	Rechts: 5 stuiten Links: 3 stuiten Laat vallen + pak 5x	

Screening 2 school C – controle school

Datum: Groep A: 20 mei 2010
 Groep B: 25 mei 2010

Tijd: 13:15 – 15:15 uur

Locatie: Groep A: in de gang beneden in de hal
 Groep B: in de speelzaal

Aantal leerlingen per sessie: 1

Onderdelen: Stilstaan (gemeten met stopwatch)
 Springen – kracht
 Springen – coördinatie
 Stuiten (paarse bal met sterren)

Schoenen: Aan

Leeftijd in tabel: Leeftijd waarop gescreend is

Rode arcering: Score onder norm leerlingvolgsysteem

Nummer leerling + Leeftijd	Stilstaan S = stabiel Ns = niet stabiel		Springen – kracht Getal = aantal hinkels op zelfde plaats 9 m = aantal hinkels over 9 m		Springen - coördinatie	Stuiten > = meer dan	Opmerkingen
	Rechts	Links	Rechts	Links			
A1 – 5 jaar	30 ns	13 ns	8	2	Kangoeroe lukt Huppelt niet goed	Ballon: 2x Laat vallen + pak > 5 v.d.6	
A2 – 4 jaar	Afwezig	x	x	x	x	X	x
A3 – 4 jaar	28 ns	8 ns	> 20	> 20	Huppelt	Ballon: 10x Laat vallen + pak > 5 v.d. 6	
A4 – 4 jaar	3 ns	4 ns	13	12	Huppelt	Ballon: 5x Laat vallen + pak > 5 v.d. 6	
A5 – 4 jaar	8 ns	12 ns	17	20	Huppelt	Ballon 7x Laat vallen + pak > 6 v.d. 6	
A6 – 4 jaar	26 ns	25 ns	3	19	Kangoeroe lukt Huppelt niet	Ballon: 3x Laat vallen + pak > 6 v.d. 6	
A7 – 5 jaar	3 ns	3 ns	14	2	Huppelt	Ballon > 10 Laat vallen + pak > 6 v.d. 6	
A8 – 4 jaar	5 ns	9 ns	14	6	Huppelt	Ballon > 10 Laat vallen + pak > 6 v.d. 6	
A9 – 5 jaar	30 ns	19 ns	> 20	17	Huppelt	Ballon > 10 Laat vallen + pak > 6 v.d. 6	
A10 – 4 jaar	11 ns	11 ns	17	12	Huppelt	Ballon: 6 Laat vallen + pak	

B1 – 6 jaar	25 ns	30 ns	9m: 17, niet gehaald	9m: 12	Huppelt Skisprongen: 3 niet kaatsend Wisselsprongen: 12	Laat vallen + pak > 6 v.d. 6 Rechts: 4 stuiten Links 2 stuiten						
B2 – 5 jaar	5 ns	8 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 6 v.d. 6						
B3 - x	x	x	x	x	x	x						
B4 – 6 jaar	Ziek	x	x	x	x	x						
B5 – 5 jaar	10 ns	15 ns	> 20	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak > 5 v.d. 6						
B6 – 6 jaar	10 ns	12 ns	9m: 4x valt om	9m: 4x valt om. Haalt 9 m niet links en rechts.	Huppelt Skisprongen: 2 Wisselsprongen: 3	Laat vallen + pak > 6 v.d. 6 Rechts: 3 stuiten Links: 2 stuiten						
B7 – 5 jaar	7 s	5 s	9m: 11	9m: 11	Huppelt	Laat vallen + pak > 6 v.d. 6						
B8 – 6 jaar	13 s	6 ns	9m: 12	9m: 15	Huppelt Skisprongen: 4 Wisselsprongen: 13	Laat vallen + pak > 6 v.d. 6 Rechts: 7 stuiten Links: 5 stuiten						
B9 – 6 jaar	3 ns	4 ns	9m: 22	9m: 8x valt om. Haalt 9 m links niet.	Huppelt Skisprongen: 3 Wisselsprongen: 0	Laat vallen + pak > 6 v.d. 6 Rechts: 4 stuiten Links: 3 stuiten						
B10 – 6 jaar	30 ns	30 ns	9m: 9	9m: 10	Huppelt Skisprongen: 10 Wisselsprongen: 14	Laat vallen + pak > 6 v.d. 6 Rechts: 15 stuiten Links: 15 stuiten						
B11 – 5	2 ns	15 ns	17	> 20	Huppelt	Laat vallen + pak						

jaar									
B12 – 6 jaar	30 ns	30 ns	9m: 14	9m: 14		Huppelt Skisprongen: 3 Wisselsprongen: 3	> 6 v.d. 6 Laat vallen + pak > 6 v.d. 6 Rechts: 10 stuiten Links: 4 stuiten		
B13 – 6 jaar	30 ns	30 ns	9m: 15	9m: 12		Huppelt Skisprongen: 6 Wisselsprongen: 20	> 6 v.d. 6 Laat vallen + pak > 6 v.d. 6 Rechts: 2 stuiten Links: 2 stuiten		

BIJLAGE IV Uitwerking screening 1 en 2 individueel

Leeswijzer

In de nu volgende tabellen zijn de resultaten van de leerlingen die allebei de keren gescreend zijn verwerkt. Per leerling is uitgewerkt of er vooruitgang, achteruitgang of geen verschil te zien was. Een **groene arcering** betekent dat een leerling vooruit gegaan is, een **rode arcering** betekent dat een leerling achteruit gegaan is en **geen arcering** betekent dat er geen verschil opgetreden is. Vooruitgang of achteruitgang betekent niet automatisch dat er ook een niveau hoger of lager gescoord is op het gebruikte leerlingvolgsysteem. De stappen die daarin genomen worden zijn soms groter dan de vooruitgang die een kind geboekt heeft. Wanneer een kind in plaats van 10 keer, de tweede keer elf keer kon hinkelen, is dat in onderstaande tabellen als groen gemarkeerd. Wanneer een kind in plaats van 10 keer, de tweede keer nog meer 9 keer kon hinkelen, is dat als rood gearceerd.

School A

Nummer leerling + leeftijd	Stilstaan Links	Stilstaan rechts	Springen – kracht links	Springen – kracht rechts	Springen - coördinatie	Stuiten
A1 – 4 jaar						
A2 – 4 jaar						
A3 – 4 jaar						
A4 – 4 jaar						
A5 – 4 jaar						
A6 – 4 jaar	Ziek					
A7 – 4 jaar						
A8 – 4 jaar						

A9 – 4 jaar	Geen gegevens eerste screening							
A10 – 4 jaar								
A11 – 4 jaar								
A12 – 5 jaar								
A13 – 6 jaar								
A14 – 5 jaar								
A15 – 5 jaar								
A16 – 5 jaar								
A17 – 6 jaar								
A18 – 6 jaar								
A19 – 5 jaar								
A20 – 5 jaar								
A21 – 6 jaar								
A22 – 5 jaar								
A23 – 6 jaar								
GROEP B								
1B1 – 4 jaar								
1B2 – 4 jaar								
1B3 – 4 jaar	Geen gegevens tweede screening							
1B4 – 4 jaar								
1B5 – 4 jaar	Geen gegevens eerste screening							
2B1 – 4 jaar	Geen gegevens eerste screening							
2B2 – 4 jaar	Geen gegevens eerste screening							
2B3 – 5 jaar	Geen gegevens tweede screening							
2B4 – 5 jaar								
2B5 – 5 jaar								
2B6 – 5 jaar	Geen gegevens tweede screening							
2B7 – 4 jaar								
2B8 – 5 jaar								
2B9 – 4 jaar	Naar andere klas							

BIJLAGE V. Vergelijking methodes

Er zijn veel methodes te vinden die beweginglessen voor kleuters beschrijven. Het Sportbedrijf Venlo beschikt over twee methodes. De eerste is van Raadsveld & Swijtink (2000) en de andere is van Hazelebach et al., (1998). Van beide methodes heb ik de onderwerpen die aan bod komen in onderstaande tabel verwerkt. Daarnaast is er door het Sportbedrijf een kaartenbak verspreid, met oefenstof voor groep 1 en 2. Het zijn geen complete lessen, maar activiteiten om te doen in verschillende hoeken van de ruimte, er zijn oefeningen die verschillende motorische gebieden aanspreken en danslessen.

1. Planmatig bewegingsonderwijs Raadsveld & Swijtink (2000)		2. Bewegingsonderwijs in het speellokaal (Hazelebach et al., 1998)		3. Kaartenbak Sportbedrijf	
Onderdeel:	Onderverdeeld in:	Onderdeel:	Onderverdeeld in:	Onderdeel:	Onderverdeeld in:
Klauteren	Wandrek Wandrek + ladders	Klimmen	Wandrek Ladders Touwen	1. Materiaal om te gebruiken in hoeken.	Mikhoek Bouw – en sjouwhoek Kruip – en sluiphoek Hijs – en tilhoek Trek – en duwhoek Schommelhoek Glijhoek Balanceerhoek Springhoek Klim – en klauterhoek
Balanceren	Stabiel vlak Kantelende vlak Glijden	Balanceren	Brug Wip Kloslopen		
		Glijden	Glijden		
		Rijden	Skateboard		
Springen	Steunspringen Wendsprong Hurksprong Spreidsprong Diepspringen	Springen	Diepspringen Wendsprong Slootje springen Verend springen Hindernis springen		

Rollen en duikelen	Koprol Duikelen	Duikelen	Touwtje springen Duikelen Koprol	2. Op zichzelf staande oefeningen	Oefeningen voor het evenwicht Oefeningen voor de lichaamsspanning Oefeningen voor het statisch evenwicht Oefeningen m.b.t. springen Oefeningen m.b.t. symmetrie Oefeningen m.b.t. dissociatie en symmetrie Oefeningen m.b.t. dissociatie Oefeningen m.b.t. oog – handcoördinatie Oefeningen m.b.t. het bewegingsgevoel / symmetrie Oefeningen m.b.t. kracht in de armen		
Mikken	Mikken met verschillende materialen op verschillende trefvlakken	Stoeispelen Mikspelen	Stoeien Boelen Raken Doelen				
Jongleren	Werpen en vangen individueel en met tweetal Stuiten grote bal Met beachbalplankje ballon/pittenzakje in lucht op gang houden	Jongleerspelen	Ballon hooghouden Bal transport Kaatseballen				
Inblijven en uitmaken	Vos kom uit je hol Overlooptik Boefje	Tikspelen	Vos kom uit je hol Diamantenroef Boefje Overloopspel Boompje verwisselen Huizentikspel Basis tikspel				
Passeren en onderscheppen	Keeperspel Lummelspel	Passeerspelen	Penalty schieten Chaosdoelenspel Lummelspel				
		Bewegen op muziek					
Zwaaïen	Touwzwaaien Schommelen						
Atletiek	Hoogspringen Hurksprong Slootje springen						
						3. Danslessen	Expressief dansen Speelliedjes

Behalve de vaardigheden die aangeboden worden zijn ook andere, vaak praktische zaken, van belang bij het kiezen van een methode. In onderstaand schema worden deze zaken benoemd.

	Planmatig bewegingsonderwijs	Bewegingsonderwijs in het speellokaal	Kaartenbak
Uitwerking van de lessen	Duidelijk, met foto van de opstelling	Duidelijk, met tekening van de opstelling	Duidelijk beschreven, vaak met afbeelding.
	Kort en krachtig m.b.t. tekst	Zeer uitgebreid, met verdiepingsmogelijkheden en andere opstellingen	Tekst kort en krachtig
Ruimte	Uitvoerbaar in gymzaal, maar niet altijd in speelzaal	Alles is uitvoerbaar in een speelzaal	Uitvoerbaar in speelzaal. Veel activiteiten ook op speelplaats of in de klas.
Aantal lessen	Beperkt aantal, niet voldoende voor heel schooljaar	Groot aantal, voldoende voor heel schooljaar	130 oefeningen voor in de hoeken, 105 oefeningen die op zichzelf staan en 30 danslessen.
Doelgroep	Alleen uitgewerkt voor groep 2, niet voor groep 1	Zowel in groep 1 als groep 2 toe te passen	Groep 1 en 2.

Samenvatting

De uitwerking van de lessen is bij beide methodes duidelijk, maar er is wel een groot verschil in het aantal lessen. Bewegingsonderwijs in het speellokaal kan het hele schooljaar gebruikt worden, terwijl planmatig bewegingsonderwijs een geringer aantal uitgewerkte lessen bevat. Daarnaast is planmatig bewegingsonderwijs in groep 2 toe te passen, maar niet in groep 1. De kaartenbak is naar mijn mening een handig instrument omdat je een kaart uit de bak pakt en

dan precies kunt lezen wat er verwacht wordt. Omdat het geen complete lessen zijn moet je er zelf een leuke inleiding en/of slot bij bedenken.

Een nadeel van gymmethodes is dat niet alle lessen in een speelzaal of speellokaal uitgevoerd kunnen worden. Er hangen zelden touwen in een speelzaal, terwijl groep 1 en 2 vaak wel in een speelzaal gaat gymmen. Niet alle onderdelen van een methode kunnen uitgevoerd worden. Ook de kaartenbak bevat enkele oefeningen met materialen die een school niet standaard ter beschikking heeft. Dit gaat echter wel om klein materiaal wat eenvoudiger en goedkoper om aan te schaffen is dan bijvoorbeeld touwen.

Conclusie

Naar mijn mening is bewegingsonderwijs in het speellokaal een methode die goed bruikbaar is in groep 1 en 2. Het bevat veel en duidelijk uitgewerkte lessen en deze zijn bijna allemaal uit te voeren in een speelzaal/speellokaal. Omdat het ook verdiepingsstof beschrijft en andere opstellingen kan de docent moeiteloos variëren en het interessant maken voor de motorisch vaardige leerling. Ook de kaartenbak heeft mijn inziens veel voordelen. Het is eenvoudig om een kaart te pakken en dit uit te gaan voeren. Veel oefenvormen vind ik geschikt om als aanvulling op een methode te gebruiken of als oefeningen voor in de klas of op de speelplaats. Als je de methode bewegingsonderwijs in het speellokaal nader gaat bekijken, bijvoorbeeld het onderdeel statisch evenwicht. Dan is het aantal oefenvorm zeer beperkt. Terwijl er 16 oefeningen voor het statisch evenwicht in de kaartenbak zitten. Dit vult elkaar goed aan.

BIJLAGE VI. Mijlpalen en normen leerlingvolgsysteem

Mijlpalen in de normale motorische ontwikkeling

In het boek Kinderrevalidatie (Meihuizen-de Regt, de Moor en Mulders, 2003) worden ‘mijlpalen van het normale ontwikkelingsverloop van de fysieke zelfredzaamheid’ beschreven. Deze zijn in onderstaande tabel met de bijbehorende leeftijd uitgezet.

Van Gelder en Stroes (2002) benoemen in het Leerlingvolgsysteem bewegen en spelen ‘de matrix van de ontwikkeling van elementaire bewegingsvormen’. Deze matrix bestaat uit vaardigheidslijnen en ze gaan er vanuit dat 80% van de kinderen de vaardigheid op de gestelde leeftijd beheerst. In de tabel zijn de vaardigheden uit die vaardigheidslijnen ook bij de bijbehorende leeftijd gezet. De vaardigheden die overeenkomen zijn met dezelfde kleur gemarkeerd.

Leeftijd	Kinderrevalidatie	Leerlingvolgsysteem bewegen en spelen
3 jaar	▪ Staat op één been ▪ Rent	▪ Even staan op één been ▪ Lopen over bank ▪ Springt van een bank (30 cm) en blijft staan ▪ Springt met twee benen tegelijk omhoog ▪ Durft en kan een klimraam in ▪ Maakt een koprol met hulp ▪ Kan voorwerp wegwerpen, voeten blijven bij elkaar ▪ Houdt een ballon 3 tot 5x hoog ▪ Vangt een door een ander aangespeelde ballon
4 jaar	▪ Springt op één been ▪ Kan hinkelen ▪ Gooit en vangt bal	▪ Staat 3 seconden op één been ▪ Loopt over een bank met lage obstakels (10 cm) ▪ Hinkelt 3x ▪ Springt als een kangoeroe 3x vooruit ▪ Durft en kan tot 2,5 meter klimmen in een schuine situatie ▪ Durft en kan een koprol maken ▪ Gooit homolateraal (aan dezelfde lichaamszijde) ▪ Houdt een ballon 6x hoog ▪ Vangt door zichzelf opgegooide ballon
5 jaar	▪ Loopt alternerend de trap af ▪ Springt met 2 voeten tegelijk	▪ Staat tien seconden op 1 been, wiebelen mag ▪ Loopt over een bank met lage obstakels (20 cm) ▪ Hinkelt 10x ▪ Huppelt ▪ Kan en durft tot 2,5 te klimmen in recht klimraam ▪ Maakt een rechte koprol ▪ Kan een bal laten vallen, 1x laten stuiten en dan weer vangen ▪ Vangt naar de borst gegooide ballen

6 jaar	▪ Gooit bal accuraat ▪ Kan rolschaatsen	▪ Staat tien seconden stabiel op één been ▪ Lopen over een balk van 10 centimeter ▪ Hinkelt 10x op het andere been ▪ Maakt 10 skisprongen over een lijn ▪ Klimt alternerend (afwisselend links-rechts) omhoog in een schuin klimraam ▪ Maakt een goede koprol ▪ Gooit heterolateraal (been tegenovergesteld aan werparm stapt mee) ▪ Stuit 15x met voorkeurshand ▪ Vangt naast het lichaam gegooide ballen
7 jaar	▪ Accent alleen nog op verfijning	▪ Staat 30 seconden op één been, wiebelen mag ▪ Lopen over een balk van 7 cm ▪ Heeft 11 hinkels nodig om 9 meter te overbruggen ▪ Maakt snelle wisselsprongen ▪ Klimt alternerend naar boven en beneden in een recht klimraam ▪ Maakt een goede koprol op verhoogd vlak ▪ Stuit 15x met de andere hand ▪ Vangt naar de borst gegooide tennisballen

Beiden zijn ze het erover eens dat een kind van drie even op één been moet kunnen staan en dat een kind van vier moet kunnen hinkelen. De andere overeenkomst is dat ze allebei het springen met 2 voeten benoemen (kangoeroesprong moet met 2 voeten). Alleen vindt de één dat dit op 4-jarige leeftijd al moet kunnen en de andere op 5-jarige leeftijd. Vanaf 7 jaar zou er alleen nog maar verfijning van vaardigheden plaatsvinden. Dit zie je bij het Leerlingvolgsysteem ook terug. De genoemde vaardigheden zijn al benoemd, alleen worden ze nu moeilijker. Doordat ze bijvoorbeeld over een smallere bank moeten lopen en een kleinere bal moeten vangen.

BIJLAGE VII. Voorbeeldbrief aan ouders

Beste ouders/verzorgers,

Mijn naam is Nicole van de Ven en ben onder andere op [REDACTED] werkzaam als motorisch remedial teacher. Normaal gesproken werk ik met kinderen van groep 3 en hoger. Maar op dinsdagmiddag 9 februari en donderdagmiddag 11 februari zal ik een motorische screening afnemen bij de leerlingen van groep 1 en 2. [REDACTED]
[REDACTED]

Dit doe ik voor mijn afstudeeronderzoek dat hoort bij de Master of Special Education Needs, te Tilburg. Door middel van het afstudeeronderzoek wil ik erachter komen hoe het bewegingsonderwijs in groep 1 en 2 het beste aangeboden kan worden.

De motorische screening houdt in dat de kinderen een aantal opdrachtjes uit moeten voeren. Zoals stilstaan op 1 been, hinkelen en spelen met een ballon of bal.

Ik hoop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Met sportieve groet,

Nicole van de Ven

BIJLAGE VIII. Uitgevoerde gymlessen

School A en school B hebben 7 gymlessen uitgevoerd die ik zelf samengesteld heb. De gymlessen waren gebaseerd op de grootste achterstanden en bedoeld om verbeteringen te realiseren. Ik kies ervoor om niet alle lessen bij dit onderzoek te voegen, maar om enkele voorbeelden van oefeningen te laten zien. Indien u geïnteresseerd bent in alle lessen kunt u contact opnemen via nicole.vandeven@home.nl

Oefeningen met viltjes, klassikaal. (Bron: Beweegkriebels)

Gooi de bak met viltjes om in de zaal en laat de kinderen even met de viltjes spelen. Ze gaan er waarschijnlijk mee bouwen, gooien, schuiven, op het hoofd leggen, enzovoorts.

Laat ze erna alle viltjes langs elkaar leggen op de grond. De viltjes mogen elkaar wel raken, maar niet op elkaar liggen. Spreek een gebied af waar de ze de viltjes neer mogen leggen, want ze moeten niet te ver uit elkaar liggen. Ze moeten er namelijk over gaan lopen, zonder de grond ertussen te raken.

Geef de volgende opdrachten en doe zelf mee:

- Loop over de viltjes zonder de grond te raken.
- Loop op je tenen over de viltjes.
- Ga met 1 voet op een viltje staan.
- Nu op de andere voet. (Dit kun je een aantal keren wisselen.)
- Loop met je hakken over de viltjes.
- Pak een viltje en leg die op je hoofd.
- Probeer met het viltje op je hoofd te lopen.
- Leg een viltje op je voet en probeer daarmee te lopen.
- Andere variaties mogen ook. Viltje op de schouder, op de rug, enzovoorts.

Laat ze hierna in hun hand een grote stapel van viltjes maken. Zoveel als ze er vast kunnen houden. Als iedereen een flinke stapel heeft gaan ze daarmee een eigen weg leggen. De wegen mogen bij elkaar aansluiten. Als alle wegen zijn gelegd gaan ze erover lopen. Nu ook weer op de tenen, hakken, viltje op hoofd enzovoorts.

Herhaling evenwichtskunstenaars (bron: Beweegkriebels)

1. Alle kinderen staan in een kring. Midden in de kring staat de docent met afbeeldingen van poppetjes erop. Deze poppetjes beelden allerlei bewegingen uit die te maken hebben met evenwicht. De kinderen moeten dit nadoen. Draai in het rond zodat alle kinderen de plaat kunnen zien. Zeg ondertussen: ‘ra, ra, ra doe dit kind eens na’. De kinderen proberen het kind nu na te doen. Dan zeg je ‘wiebel, wiebel, wiebel weer’. Ondertussen schudt je de armen en benen los. ‘En we doen het nog een keer’. De kinderen moeten nu weer dezelfde houding aannemen. Laat de plaat nogmaals zien. Ga zo alle platen af.
2. Leg alle platen neer in de zaal. De kinderen mogen door de zaal rennen. (Niet op de platen, die glijden weg!) Op een afgesproken teken moeten de kinderen één plaat uitzoeken en daar het poppetje op de plaat nadoen. Als ze dat gedaan hebben mogen ze weer verder rennen.
 - Variatie: in plaats van rennen door de zaal kunnen ze ook huppelen, springen, enzovoorts.

Spelen met ballonnen

Blaas een ballon op voor alle kinderen. Bij voorkeur voor de les, zodat de ballonnen klaar liggen. (Of gebruik de ballonnen van les 1.)

Laat de kinderen zelf ontdekken wat een ballon allemaal kan doen.

- ✂ Variatie: laat de kinderen de ballon omhoog slaan met de handen. Vraag ze één hand te gebruiken. Erna mogen ze het met de andere hand proberen. Kan er ook iemand de linker – en rechterhand om de beurt gebruiken?
- ✂ Laat de kinderen de ballon met twee handen tegelijk omhoog gooien. Laat de kinderen de ballon vangen. Een ballon komt traag naar beneden, waardoor er een grote kans is dat ze de ballon vangen. Ze hebben veel tijd om de juiste plek te kiezen en op de ballon te reageren.

Spelen met ballen

Gooi de hele zaal vol met ballen. Bij voorkeur meer ballen dan dat er kinderen zijn. Maar minimaal voor ieder kind 1 bal. Laat de kinderen zelf spelen met de ballen. Je kunt een afspraak maken dat ze er niet tegen schoppen. Bijvoorbeeld door te zeggen: ‘je mag zelf weten wat je doet, maar je mag de bal niet met je benen en voeten aanraken’. Kinderen zijn

creatief en kunnen zichzelf goed vermaken met een bal. Als er kinderen zijn die niets kunnen verzinnen, laat ze dan kijken naar andere kinderen zodat ze het na kunnen doen.

Alle kinderen hebben nu 1 bal. Vraag de kinderen om de bal over de grond te rollen, er achteraan te rennen en hem dan weer te pakken. Geef een voorbeeld.

- ✂ Variatie: laat de kinderen de bal weer weggrollen en laat ze de bal stoppen door er een voet op te zetten. Geef een voorbeeld.
 - ✂ Variatie: laat de kinderen de bal weer weggrollen en laat ze de bal stoppen door erop te gaan liggen met de buik. Geef een voorbeeld of laat een kind dat doen. Vaak snappen ze de oefening nu en begrijpen ze ook de variatie als je die mondeling toelicht. Kies een kind dat de oefeningen normaal ook snel snapt.
-

BIJLAGE IX. Evaluatie gymlessen.

Voorbeeld evaluatieformulier

Evaluatieformulier

Op dit formulier kunt u aangeven hoe de les is verlopen.

Denk hierbij aan:

- ✂ Het niveau van de oefeningen (bijvoorbeeld te makkelijk, moeilijk)
- ✂ De beschrijving van de oefeningen (bijvoorbeeld duidelijk)
- ✂ De gebruikte materialen (bijvoorbeeld vernieuwend, niet geschikt)
- ✂ Het gedrag van de kinderen (bijvoorbeeld enthousiast, niet uitgedaagd)
- ✂ Bewegingsgedrag kinderen (bijvoorbeeld al veranderingen zichtbaar in niveau)

Evaluatie school A

Bij school A zijn alle lessen door dezelfde docente gegeven. Zij heeft de evaluaties zelf geschreven.

Evaluatie school B

De groepsleerkrachten hebben elkaars evaluaties gelezen en waar nodig aangevuld. De onderstaande punten worden daarom ondersteund door alle groepsdocenten die de lessen hebben gegeven. Dit zijn verschillende personen geweest omdat ze niet fulltime werken. Ook is een stagiaire erbij betrokken geweest.

School A	School B
Les 1 ▪ Het niveau van de oefeningen was goed. Het was voor de meeste kinderen goed te doen, maar gaf toch voldoende uitdaging. ▪ De oefeningen waren goed en duidelijk beschreven. Het was meteen helder wat je met de kleuters ging oefenen/spelen! ▪ De gebruikte materialen waren uitstekend. De ballonnen waren natuurlijk een succes, ofschoon ze al vaker gebruikt zijn in bewegingslessen. Ook de afbeeldingen en de krantenstokjes vonden ze leuk. ▪ De kinderen (en ook de leerkrachten!) hebben met plezier gespeeld en geoefend. Iedereen deed goed mee. ▪ Het is voor mij moeilijk om nu al veranderingen te zien in niveau. Wel was duidelijk dat de meeste kleuters van groep 2 iets verder waren dan groep 1.	Les 1 ▪ Evenwicht bewaren was nog te moeilijk voor sommige jongste kinderen. De oudsten konden er wel in mee. ▪ Beschrijving van de oefeningen waren kort en duidelijk. ▪ Materialen waren erg leuk voor de kinderen. De ballonnen vonden de kinderen geweldig, maar toen er een paar kapot gingen, werden van de jongste een paar bang. ▪ De kinderen waren zeer enthousiast bezig, vooral met de ballonnen en in de kring. In de kring omdat ze werden uitgedaagd om het goed te doen. ▪ Algemeen: de kinderen vonden het allemaal geweldig en waren goed bezig, alleen was er niet genoeg tijd. Ik heb daarom alles kort moeten behandelen. Het was beter geweest als ik meer tijd had gehad.
Les 2 ▪ De oefeningen waren zeker niet te moeilijk. Een enkele keer moest ik het wel een paar keer voordoen. Bijv. bij 2 passen maken in iedere hoepel. ▪ De oefeningen waren ook nu goed en duidelijk beschreven. ▪ Hoepels gebruik ik vaker in de bewegingslessen, maar de kinderen vinden het nog steeds leuk. ▪ Ze waren ook nu enthousiast. ▪ Bijna alle oefeningen waren goed te doen. Enkele kleuters van groep 1 vonden het hinkelen soms nog moeilijk.	Les 2 ▪ De les zelf liep op zich best leuk. Het niveau van de oefeningen met de hoepels is wisselend. De oudsten lukte de oefening met in en uit de hoepel springen bijvoorbeeld best goed. Maar zeker voor de 0-groepers* was het erg moeilijk. Ook het feit dat ik toch een vrij taalzwakke groep heb speelt daarbij mee! Ik had toch wel even nodig voordat de groep doorhad wat de bedoeling was. Zeker bij de opdracht waar de hoepels achter elkaar moesten liggen en ik ze in groepjes ging verdelen! ▪ De beschrijving voor de leerkracht was erg duidelijk. Ook met de plattegrond was prima! De materialen had ik wel al eens gebruikt, maar op deze wijze nog niet! Dus vernieuwend! ▪ De kinderen waren zeker uitgedaagd en enthousiast. Maar wel merkte ik het dat de jongsten het erg lastig vonden en die op een gegeven moment afhaakten. Ik vind het moeilijk om na 1 les al veranderingen zichtbaar in niveau aan te geven. Maar ze waren enthousiast en probeerden het wel. Als ik ze hier en daar even op weg hielp, dan lukte het beter. Of als iemand het even voordeed!

	* 0-groepers zijn leerlingen die gedurende het jaar instromen omdat ze 4 jaar zijn geworden.
Les 3 ▪ Het niveau van de oefeningen was goed. Ook nu vonden de kinderen van groep 1 het moeilijker dan groep 2. ▪ Ze vonden het werken met de viltjes erg leuk. Het was nieuw voor hen. Omdat het 21 kinderen zijn was het lopen over de viltjes soms wat moeilijk. Ze moesten dan op elkaar wachten. Maar dit werd niet als een probleem ervaren. ▪ Iedereen deed goed mee. ▪ Het huppelen en hinkelen bij groep 1 ging al iets beter.	Les 3 – 2B ▪ De kinderen doen er zo lang over met schoenen uit en weer aantrekken dat we niet zo lang hebben om te gymmen. ▪ Hakken/tenen oefening ging goed, ze konden het allemaal wel. ▪ Toen ze de schoenen moesten uittrekken zag ik wel dat de helft er moeite mee had. Vooral de jongste kinderen. Uittrekken op 1 been lukte de oudste wel, maar toen ze het weer aan moesten trekken waren er maar 4 kinderen die het staand konden. De rest moest erbij gaan zitten! (Te moeilijk.) ▪ De tennisbal oefening vonden de meesten ook moeilijk, ze moesten achter de bal aan rennen omdat ze of te hard of juist te zacht stuiterden. Na oefenen lukte het wel bijna iedereen. Het slaan met de platte hand ging wel meteen goed bij de kinderen. ▪ In de hoepel was het één chaos, omdat ze niet uit de hoepel mochten stuiten, maar de bal er steeds uiting, renden veel kinderen achter hun bal aan. De kinderen waren wel enthousiast en goed bezig. Ook erg betrokken, ze vonden het vooral met de hoepel erbij erg leuk. ▪ De opdracht van de ballonnen + viltjes > het niveau was prima. Weinig voorbereiding (mits de ballonnen al klaar zijn). Het was niet te makkelijk, ook niet te moeilijk. ▪ De beschrijving van de ballonnen was prima. Bij de viltjes twijfelde ik even of het nu in rijen moest of op een groot vlak. Maar uiteindelijk kwamen we er uit. De materialen zijn vernieuwend! ▪ De leerlingen hadden veel plezier met zowel de oefeningen van de ballonnen en de viltjes. Ze hadden zelf ook leuke ideeën

	wat ze ermee konden doen. ▪ Bewegingsgedrag is nog lastig zichtbaar. ▪
Les 4 ▪ De oefeningen met behulp van de lijnen in de zaal gingen goed. De kinderen snapten het meteen en het niveau was goed voor beide groepen. ▪ De wisselsprong met de pylonen was vrij moeilijk. Het lukte maar bij enkele kinderen. ▪ De herhalingsles met de ballonnen was weer erg leuk en de oefeningen werden door iedereen goed meegedaan. ▪ Je kon zien dat het voor enkele kinderen nu makkelijker was dan de eerste keer.	Les 3 – groep 1B. ▪ Deze oefening (met de ballonnen) is niet te moeilijk, ze doen allemaal enthousiast mee. Het is vooral leuk dat je er verschillende oefeningen mee kunt doen. Hierdoor worden ze uitgedaagd om verschillende bewegingen te maken. Met de viltjes zie je wel dat het moeilijker is. ▪ De beschrijving is duidelijk. ▪ De materialen zijn goed en veilig alleen kunnen ze wel knappen (ballonnen). ▪ Ze zijn allemaal heel enthousiast bezig. ▪ Het bewegingsgedrag is goed alleen is het voor mij als stagiair niet zichtbaar of er verandering is in niveau. Maar met de viltjes moesten ze één vierkant maken. Dit gaat moeizaam omdat ze samen moeten werken. Maar voor de leeftijd die ze hebben is dat ook logisch. Ze moeten zich daar nog in ontwikkelen. Je ziet ook dat de ontwikkeling van hun motoriek wordt uitgedaagd.
Les 5 ▪ De oefeningen ‘statisch evenwicht’ waren voor de meeste kleuters goed te doen. ▪ Ik had het idee dat er bij veel kinderen als veranderingen in niveau te zien was. ▪ De oefeningen met de bal waren leuk en op niveau. Alleen de oefening ‘Dijbal’ was moeilijk.	Les 4 ▪ Het niveau van les 4 was prima. Uitleg duidelijk! De beschrijving was ook duidelijk! (Het stuiten op de bank is voor sommige jongsten nog wel erg lastig, maar voor oudsten zijn de oefeningen goed te doen!) Het stuiten op de bank is ook een leuke variatie. Maar ook de balansoefening. Het stuiten is daarbij een leuke afwisseling. ▪ De kinderen waren zeker bij het stuiten met de ballen erg enthousiast! Ze wilden hun kunsten laten zien. Ik zag dat sommige leerlingen het vertrouwde stuiten met twee handen loslieten en met 1 hand probeerden! Verder was de hoeveelheid stof ook goed te doen.
Les 6 ▪ De herhalingslessen met de hoepels en de platen verliepen goed, evenals de eerste keer. ▪ Iedereen deed heel goed mee! ▪ Het niveau was goed.	Les 5 ▪ Herhaling ging goed. Zelfs de jongsten weten wat ze moeten doen. ▪ Inderdaad stuiten is voor sommige nog moeilijk, maar meer de dan helft lukt het zeker 1 keer.

De oefeningen springen – coördinatie hebben we niet allemaal kunnen doen, wat te weinig tijd voor!	- Opdracht 2 van een plekje bij de muur heb ik veranderd omdat wij niet zoveel ruimte vrij hebben bij de muren (al die verwarmingen). Van mij moesten ze met een tweetal tegenover elkaar eerst rollen (ging goed), en daarna tegenover elkaar staan en overgooien, over stuiten en overgooien. - Individueel gooien lukte ze allemaal wel, was niet te moeilijk in eerste instantie. Maar toen ze de neus moesten aanraken enzovoorts werd het te moeilijk voor de jongste (de oudsten lukte het toch wel). Het derde stukje vonden ze het leukste (omhoog gooien en laten 2 of 3x laten stuiteren voor het vangen). - De vierde oefening (bal weggrollen en er achteraan rennen) heb ik niet kunnen doen door de kleine ruimte en gebrek aan tijd.
Les 7 - De oefeningen met de banken waren vrij moeilijk. De kinderen kwamen vaak met hun benen tegen de banken. Tijdens het springen stootten ze tegen de randen aan. De grotere kleuters hadden hier minder last van. - De andere oefeningen verliepen goed.	Les 6 - Het niveau was prima, opdrachten met ballen vinden de leerlingen geweldig! Veel plezier gehad. - Voor sommige jongsten nog wel wat lastig. Beschrijving is in orde! - De gebruikte materialen is herhaling, dus niet meer echt vernieuwend. - Het enthousiasme van de leerlingen zie je toenemen, naarmate e meer met de bal geoefend hebben, dus prima! - Je ziet nu ook dat de beheersing van de techniek al bij kinderen vooruit gaat, maar voor sommigen blijft het erg lastig. - Bij het activiteitengedeelte van de evenwichtskunstenaars zag je een heel groot enthousiasme. De ontwikkelingen waren voor mijn gevoel lichtelijk zichtbaar! - Leuke, actieve les! Les 7 - Het tikspel hebben we in 2 groepjes gedaan, dit was overzichtelijker en rustiger. Voor de nieuwe leerlingen was het erg moeilijk om te staan met de benen uit elkaar. De regel niet rollen maar stuiten werkte niet. - Het balspel heb ik ook in twee groepen gedaan. De regel 1x stuiteren en dan de bal pakken is voor de jongste kinderen te moeilijk.

	▪ De oefeningen met de schoen en sok uittrekken was ook moeilijk, sommige kinderen vielen ook. De lange Jan vonden ze leuk, maar niet alle leerlingen konden op de tenen staan. ▪ De kinderen zijn bomen was erg leuk en ging goed. ▪ Het stuiten is voor de allerjongsten (groep 0) erg lastig. De ballen vliegen alle kanten uit. De uitleg is duidelijk. Voor groep 2 leerlingen en sommigen van groep 1 gaan de stuiteropdrachten prima! ▪ Het stuiten in de hoepel is nog best lastig, wel veel variatiemogelijkheden zo! Leuke activiteit!
	Aanvulling op evaluatie. Oefenvorm met ballen. ▪ Ieder kind kreeg een bal en ze konden er vrij mee spelen. Alleen de voeten mochten ze niet gebruiken. ▪ Eerst heb ik ze laten spelen. Erna uitgelegd dat als ik klap, ze de bal in de handen moeten vasthouden. Een paar keer met spelklap geoefend. (De kinderen begrepen het goed, speelden ook alleen maar met de handen, benen, schouders of hoofd. Af en toe moest ik een jongste corrigeren over de voeten.) ▪ Ik zag R. iets heel leuks doen (rollen tussen de armen), dit hebben we met de hele klas gedaan (nagedaan). ▪ Ging erg goed. Was een makkelijke, duidelijke les voor ze. Vonden ze ook erg leuk.

BIJLAGE X. Kerndoelen lichamelijke opvoeding

Zowel voor het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs zijn kerndoelen vastgesteld voor het vak lichamelijke opvoeding. Onderstaande kerndoelen moeten behaald zijn aan het einde van groep 8.

A. Domein gymnastiek en atletiek

1. De leerlingen kunnen de volgende bewegingsvormen uitvoeren:

- balanceren op stabiele, smalle en labiele grondvlakken en met verschillende materialen;
- verschillende vormen van springen: vrije sprongen en steunsprongen vanaf en over toestellen;
- verschillende vormen van rollen en duikelen: voorover en achterover, op, aan en om toestellen;
- klauteren en klimmen op en aan toestellen;
- zwaaien op en aan toestellen.

2. De leerlingen kunnen hoog- en verspringen; hardlopen als sprint en als duurloop; v,r-werpen en gericht werpen met werpmateriaal.

3. De leerlingen kunnen bij gymnastiek en atletiek de eigen bewegingsmogelijkheden en die van anderen inschatten en desgewenst tot een gezamenlijke uitvoering komen.

Ze kunnen bijdragen aan de eigen veiligheid en die van anderen door het herkennen van gevaren, door het meehelpen aan de beveiliging van de bewegingssituaties en door het verlenen van hulp.

B. Domein spel

4. De leerlingen kunnen de volgende spelvormen uitvoeren: tik- en afgooispelen, doelspelen, slag- en loopspelen, stoeispelen en lijn- (of net)spelen.

5. De leerlingen beheersen basisvaardigheden als werpen, vangen, slaan, mikken, jongleren en voortbewegen met een bal of andere spelvoorwerpen.

6. De leerlingen kunnen verschillende taken uitvoeren binnen spelsituaties, samen met anderen een veilige spelsituatie op gang brengen en op gang houden, met respect voor andere deelnemers omgaan met elementen als spanning, winst en verlies.

C. Domein bewegen op muziek

7. De leerlingen kunnen bewegen op een gespeeld ritme (tamboerijn of tam-tam), of op actuele of meer traditionele muziek. Zij kunnen daarbij:

- in het juiste tempo bewegen en op het juiste moment bewegingen inzetten (gaan, lopen, hup/galop en springen);
- ruimtelijke patronen en danspassen uitvoeren;
- daarbij inspelen op het bewegen van anderen.

BIJLAGE XI. Tips voor scholen

De aanbevelingen die bijdragen aan een totaalaanbod zijn in hoofdstuk 5 algemeen geformuleerd. Er zijn echter ook tips die de scholen direct kunnen inzetten om het beweegaanbod te verbeteren. Omdat deze specifiek voor de scholen zijn die deelgenomen hebben aan dit onderzoek, heb ik de tips in deze bijlage verwerkt.

School A heeft de hele ochtend tot aan de pauze om te gymmen. School B heeft dat niet. Uit de antwoorden op de vragenlijst blijkt dat ze veel tijd kwijt zijn met het aan – en uitdoen van de schoenen en hebben ze problemen met het opbouwen van de materialen omdat er vaak andere activiteiten zijn. Hierdoor haalt school B niet de 225 minuten die de inspectie hanteert en kunnen ze moeite hebben om alle kerndoelen met betrekking tot klimmen, klauteren, balanceren, enzovoorts te halen.

Beide scholen geven aan dat taalzwakke leerlingen moeite hebben met het begrijpen van oefenstof en dat de jongste leerlingen meer moeite hebben met oefeningen dan de oudste leerlingen. Er is veel leeftijdsverschil waardoor niet alle oefeningen voor ieder kind passend zijn.

Tips voor beide scholen:

- Herhaal oefenstof zodat de taalzwakke leerlingen het ook op kunnen pikken. Ook voor de andere leerlingen is herhaling goed.
- Breidt de oefenstof uit als leerlingen geen uitdaging meer vinden in een oefening.
- Het is ook mogelijk om andere oefenstof aan te bieden voor de jongste en de oudste leerlingen. Begin bij de basis en maak oefeningen moeilijker voor degenen die eraan toe zijn.

Tips voor school A:

- Omdat de materialen in de speelzaal niet kunnen blijven staan is het een optie om alle toestellessen in de gymzaal te geven.
- De materialen in de gymzaal zijn niet op kleuters gericht, maar wellicht mogen van de gemeente Venlo een aantal klimladders of een glijbaan in het materialenhok van de gymzaal geplaatst worden. Deze kunnen dan aan de sporten van het wandrek, een kast of een trapezoïde gehangen worden.

- Bekijk of er andere mogelijkheden zijn voor het overblijven. Kan er een leslokaal ingericht worden als plek om over te blijven? Dan kan de speelzaal weer als speelzaal gebruikt worden en kunnen de materialen ook langer opgebouwd blijven staan.

Tips voor school B:

- Kinderen kunnen ook op de blote voeten gymmen als de zaal schoon is. Met blote voeten hebben ze ook voldoende grip op alle materialen.
- In overleg met de intern begeleider is de MRT op maandagochtend gezet zodat alle materialen van maandag half 10 tot vrijdagmiddag kunnen blijven staan. Hierdoor kan er de hele week gewerkt worden met de materialen. Als er naschoolse activiteiten gehouden worden in de speelzaal zou ik in blokken gaan werken. Maak een gymrooster voor een schooljaar en markeer welke weken de materialen opgebouwd zijn. In deze weken kunnen er geen naschoolse activiteiten in de speelzaal plaatsvinden. Dit is een keuze die je als school moet maken. Waar ligt de nadruk? Het belang van een goed bewegingsaanbod of het aanbod van naschoolse activiteiten?
- Schaf voor ieder kind een bal aan. Deze bal moet kunnen stuiteren en rollen. Een bal die stuitert zorgt ervoor dat de leerlingen erop moeten reageren. Ze moeten inschatten waar de bal is, hoe snel ze er naartoe moeten bewegen, hoe hard ze ermee moeten gooien of stuiteren, enzovoorts. Het bevordert hun oog – handcoördinatie.

BIJLAGE XII. Totaal beweegaanbod

Naast de tips die iedere school gekregen heeft om specifieke problemen aan te pakken zijn er een aantal maatregelen die iedere school kan hanteren om ervoor te zorgen dat er in groep 1 en 2 alles aan gedaan is om de uitvalspercentages in groep 3 zo klein mogelijk te houden.

1. Maak een planning.

- Maak een jaarrooster (indien dit er nog niet is) voor de gymlessen van groep 1 en 2. Zorg er ook voor dat dit rooster gevolgd wordt en dat er geen gymlessen uitvallen.
- Als de speelzaal ook voor andere doeleinden gebruikt wordt maak dan goede afspraken over de tijdstippen waarop die zaal vrij is. Maak bijvoorbeeld blokken waarin er met de grote materialen gewerkt wordt. Gedurende deze periode is de zaal niet beschikbaar voor andere activiteiten.

2. Zorg voor een compleet en gevarieerd aanbod.

- Volg een methode gedurende het jaar of zorg er met eigen lesideeën voor dat het jaarrooster een gevarieerd aanbod bevat. Zorg dat de onderwerpen die aan bod komen in de methode bewegingsonderwijs in het speellokaal (bijlage V) erin staan. Vul deze lessen of onderwerpen aan met kaarten uit de kaartenbak van het Sportbedrijf.
- Als het fijn weer is kan er best buiten gegymd worden, maar gebruik de gymtijd niet om vrij te spelen. Leerlingen kletsen, wandelen of zitten en een aantal leerlingen ondernemen weinig activiteiten die ertoe leiden dat de kerndoelen (bijlage X) gehaald worden. Ook al staat een schoolplein vol met materialen, als een kind een favoriet onderdeel gevonden heeft zal er weinig variatie in het bewegen zitten.
- Gebruik lessen die speciaal geschreven zijn om buiten te gymmen of gebruik je eigen fantasie. Veel dingen die in een speelzaal gedaan kunnen worden, kunnen ook buiten uitgevoerd worden.
- Biedt uitdagende situaties voor alle leerlingen. In de evaluaties van de lessen (bijlage IX) werd regelmatig aangegeven dat het voor de jongste kinderen te moeilijk was. Maar dat ze het erna wel oppikten. Denk niet te snel dat een kind iets niet kan. Na even oefenen lukt het vaak wel.
- Zorg dat de juiste materialen aanwezig zijn. Als er geen ballen zijn die kunnen stuiten, leren kinderen niet hoe een bal stuit en hoe je die in beweging kunt houden. Dit geldt voor

alle onderdelen. Balanceren oefenen lukt niet zonder smalle vlakken in verschillende breedtes en klimmen lukt niet zonder klimrek.

3. Zorg dat het aantal minuten bewegingsonderwijs iedere week gehaald wordt.

- Zorg ervoor dat het aantal minuten lichamelijke opvoeding volgens de normen gehaald wordt, dus 225 minuten.
- Als dit niet in de speelzaal of gymzaal kan omdat er bijvoorbeeld te weinig uren zijn, biedt het buitenspelen dan geleidt aan.
- Als het aan – en uitdoen van gymkleden en gym schoenen te lang duurt, overweeg dan om in de gewone kleden en op blote voeten te gymmen.
- Gebruik de kaarten uit de kaartenbak van de gemeente Venlo om in de klas oefeningen te doen. Dit zijn ook weer extra beweeg - en dus oefenmomenten. In de praktijk blijkt ook dat lichamelijke inspanning ervoor zorgt dat kinderen erna weer geconcentreerd kunnen werken.

BIJLAGE XIII. Acties Sportbedrijf.

Het Sportbedrijf heeft al verschillende acties gepland om het bewegingsonderwijs in groep 1 en 2 te verbeteren.

Na een recent overleg (mei 2010) hebben mijn collega's en ik besloten om:

- Een studiemiddag te organiseren voor docenten groep 1 en 2 over motorische ontwikkeling. Hier komt het gebruik van een methode, buitenspelen en motorische ontwikkeling aan bod.
- Na een vergelijking tussen de twee methodes is mijn mening dat 'Planmatig bewegingsonderwijs' minder geschikt is dan 'Bewegingsonderwijs in het speellokaal'. Dit komt omdat er geen lessen zijn voor groep 1 in de eerstgenoemde methode en slechts een beperkt aantal lessen voor groep 2. 'Bewegingsonderwijs in het speellokaal' bevat meer lessen, de opstellingen zijn duidelijk beschreven en de docent heeft weinig voorbereidingstijd nodig. Het nadeel is dat er geen inleidende of afsluitende spellen bij staan. De leerkrachten moeten een deel van de les nog zelf bedenken. Omdat we niet overtuigd zijn dat de methode 'Bewegingsonderwijs in het speellokaal' de meest geschikte is, gaan we zelf onderzoek doen naar alle beschikbare methodes voor groep 1 en 2 en alle voor – en nadelen naast elkaar leggen. Tijdens de studiemiddag willen we de docenten hierover informeren. Omdat iedere school anders ingericht is en wisselende visies kan hebben, moet een school uiteindelijk de keuze maken over welke methode bij hun school past.
- De Club Extra groepen in Venlo gaan we anders screenen. We gebruiken daarvoor vaardigheden die voorkomen tijdens gymlessen. We scoren bijvoorbeeld hoe goed ze deelnemen aan een spel of hoe goed ze kunnen deelnemen aan duikelen. Dit leerlingvolgsysteem is nog in ontwikkeling.